

Odnos stilova privrženosti, zadovoljstva u romantičnim vezama i stalne dostupnosti putem dopisivanja

Ramljak, Mirta

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:910653>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Mirta Ramljak

**ODNOS STILOVA PRIVRŽENOSTI,
ZADOVOLJSTVA U ROMANTIČNIM
VEZAMA I STALNE DOSTUPNOSTI
PUTEM DOPISIVANJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

MIRTA RAMLJAK

**ODNOS STILOVA PRIVRŽENOSTI,
ZADOVOLJSTVA U ROMANTIČNIM
VEZAMA I STALNE DOSTUPNOSTI
PUTEM DOPISIVANJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Jelena Maričić

Zagreb, 2020.

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos spola, duljine romantične veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu, s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. U *online* istraživanju sudjelovalo je 539 sudionika u dobi od 18 do 30 godina, koji su u vremenu ispunjavanja upitnika bili u romantičnoj vezi. Sudionici su ispunjavali upitnik o sociodemografskim podacima, skraćenu verziju Inventara iskustava u bliskim vezama, Upitnik odnosa, Skalu sličnosti/razlika u stilovima dopisivanja partnera, Skalu privrženosti mobitelu, Indeks zadovoljstva parova u vezi te Skalu nadgledanja partnerove *online* aktivnosti, konstruiranu za ovo istraživanje. Faktorskom analizom, dobivena su tri faktora nadgledanja partnerove *online* aktivnosti: ljubomora, ljutnja i komunikacija jutro/večer. Rezultati korelacijske analize ukazali su na postojanje povezanosti anksiozne i izbjegavajuće privrženosti s duljinom veze, zadovoljstvom vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanjem partnerove *online* aktivnosti, te privrženosti mobitelu. Izbjegavajuća privrženost bila je povezana još sa spolom i učestalosti sastajanja. Zatim su provedene dvije hijerarhijske regresijske analize s kriterijskim varijablama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. Najboljim prediktorima anksiozne privrženosti pokazali su se zadovoljstvo vezom, te ljubomora i ljutnja u dopisivanju. Što se tiče izbjegavajuće privrženosti, najboljim prediktorom se pokazalo zadovoljstvo vezom, kojeg slijede duljina veze, očekivanje komunikacije dopisivanjem ujutro i navečer te privrženost mobitelu.

Ključne riječi: odrasla privrženost, zadovoljstvo romantičnom vezom, dopisivanje, privrženost mobitelu

Abstract

The aim of this study was to examine the connection between gender, relationship length, meeting frequency, relationship satisfaction, similarity in texting, monitoring partner's online activity and mobile attachment, with attachment anxiety and attachment avoidance. 539 young adults, ages 18 to 30, currently involved in a romantic relationship, participated in an online survey. The participants completed a sociodemographic questionnaire, the Experiences in Close Relationships Scale, the Relationship Questionnaire, the Similarity/Difference in Text Messaging Scale, the Mobile Attachment Scale, the Couples Satisfaction Index and the Monitoring Partner's Online Activity Scale, which was constructed specifically for this study. Factor analysis showed three factors of monitoring partner's online activity: jealousy, anger and communication by morning/evening. The results indicated the existence of an association between attachment anxiety and attachment avoidance with relationship length, relationship satisfaction, similarity in texting, monitoring partner's online activity, and mobile attachment. Attachment avoidance has also correlated with gender and meeting frequency. Subsequently, two hierarchical regression analysis were carried out with attachment anxiety and attachment avoidance as criterion variables. The best predictors of attachment anxiety have shown to be relationship satisfaction, and jealousy and anger related to texting. Regarding attachment avoidance, the best predictors have shown to be relationship satisfaction, followed by relationship length, the expectation of a morning and evening text message from one's partner, and mobile attachment.

Keywords: adult attachment, romantic relationship satisfaction, texting, mobile attachment

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Zadovoljstvo vezom	2
1.2. Teorija privrženosti	3
1.3. Tekstualna razmjena poruka ili „dopisivanje“	5
1.3.1. Uloga dopisivanja u romantičnim odnosima	5
1.3.2. Odnos dopisivanja i zadovoljstva vezom	6
1.3.3. Odnos dopisivanja i stilova privrženosti u romantičnim vezama	7
1.4. Ovo istraživanje	9
2. Cilj i problemi	10
3. Metoda	12
3.1. Sudionici	12
3.2. Instrumenti	13
3.3. Postupak	16
4. Rezultati	18
5. Rasprava.....	23
5.1. Ograničenja istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja	29
6. Zaključak.....	31
Literatura.....	32
Prilozi.....	38

1. Uvod

1.1. Zadovoljstvo vezom

Stvaranje romantičnih odnosa ključno je obilježje razvoja tijekom odrasle dobi u nastajanju (Erikson, 2008). Stabilna i zdrava veza smatra se temeljem sretnih pojedinaca i dobro prilagođene obitelji (Coyne, Stockdale, Busby, Iverson, i Grant, 2011), stoga nije neobično što je zadovoljstvo vezom među najutjecajnijim i najviše proučavanim varijablama u istraživanjima romantičnih odnosa (Graham, Diebels i Barnow, 2011). Peleg (2008) definira zadovoljstvo vezom ili brakom kao stupanj u kojem pojedinci smatraju da njihovi partneri ispunjavaju njihove potrebe i želje. Subjektivno zadovoljstvo vezom povezano je s velikim brojem važnih ishoda, uključujući mentalno zdravlje (Gove, Hughes i Style, 1983), fizičko zdravlje (Weiss i Aved, 1978) te dječje funkcioniranje (Howes i Markman, 1989). Posebno je važno za članove romantičnog para jer je povezano s nižom vjerojatnosti prekida tijekom vremena (Hendrick, Hendrick i Adler, 1988), kao i s većom individualnom dobrobiti (Diener i Seligman, 2002). Smanjeno zadovoljstvo vezom tijekom vremena također je povezano s povećanim psihološkim nemirom i smanjenim životnim zadovoljstvom i za muškarce i za žene (Whitton, Rhoades i Whisman, 2014).

S obzirom na važnost zadovoljstva vezom na ishod veze i dobrobit pojedinca, mnoga istraživanja imaju za cilj identificirati čimbenike koji utječu na zadovoljstvo vezom, uključujući različite oblike komunikacije. Na primjer, s većim zadovoljstvom vezom povezano je iskazivanje fizičke naklonosti (Gulledge, Gulledge i Stahmann, 2003), pozitivno korištenje humora (Butzer i Kuiper, 2008), posjedovanje pozitivnih stilova konflikta (Cann, Norman, Welbourne i Calhoun, 2008) te verbalna utjeha (Burleson, Kunkel i Birch, 1994). Ovi nalazi sugeriraju da pozitivni oblici osobne komunikacije između partnera mogu doprinijeti većem zadovoljstvu vezom.

Jedna od karakteristika ljubavi u odrasloj dobi jest da i sama mentalna slika snažne privržene veze može stvoriti osjećaj sigurnosti (Mikulincer i Shaver, 2007a). U tom slučaju, sustav privrženosti predstavlja sigurnost u vezi i može koristiti partnera kao sigurna bazu iz koje se može suočiti sa životnim izazovima i stresorima (Davila i Levy, 2006). Dakle, čak i komunikacija potaknuta tehnologijom može pomoći mladima da smatraju svoje romantične partnere dostupnima, susretljivima i angažiranima, stoga nije iznenađujuće da je privrženost partnera visoko povezana sa zadovoljstvom i stabilnosti veze (Schade, Sandberg, Bean, Busby i Coyne, 2013).

1.2. Teorija privrženosti

Teorija privrženosti, koju je razvio John Bowlby (1973, 1980, 1982, prema Griffin i Bartholomew, 1994), konceptualizira univerzalnu ljudsku potrebu za oblikovanjem bliskih afektivnih veza. Stil privrženosti predstavlja relativno stabilne obrasce ponašanja unutar bliskih odnosa pojedinaca (Morey, Gentzler, Creasy, Oberhauser i Westerman, 2013). Prvobitni stil privrženosti djelomično je zasnovan na interakciji s ranim njegovateljima, posebno na tome kako roditelj reagira na djetetovu uznemirenost (Ainsworth, Blehar, Waters i Wall, 1978, prema Morey i sur., 2013).

Primarna i urođena strategija za dojenčad i malu djecu je traženje pomoći od drugih kada percipiraju opasnost ili nevolju (Morey i sur., 2013). Idealno, dijete treba iskusiti povijest podrške i primjerene responzivnosti figura privrženosti kako bi moglo razviti učinkovite regulatorne strategije, uključujući sposobnost nošenja sa stresnim događajima i znanjem da se može osloniti na druge kada je to potrebno (npr. Bowlby, 1973, prema Morey i sur., 2013). Ovaj ishod se odnosi na razvoj sigurnog stila privrženosti. Ukoliko je responzivnost roditelja smanjena, djeca su sklona razviti dodatne strategije, koje se obično oblikuju u jedan od dva oblika nesigurne privrženosti, anksioznost ili izbjegavanje (Mikulincer i Shaver, 2007b). Djeca mogu razviti anksiozne obrasce privrženosti zbog nepredvidljivosti odnosa s roditeljem (Ainsworth i sur., 1978, prema Morey i sur., 2013). Odnosno, ukoliko primarni skrbnik pokazuje nedosljednu responzivnost, dijete može razviti hipervigilanciju prema skrbniku i imati poteškoće u pronalaženju osjećaja sigurnosti. Iako zabrinutost oko pouzdanosti drugih o zadovoljavanju njihovih potreba privrženosti ostaje, anksiozna privrženost povezana je s iskazivanjem povišenih razina rastresenosti te željom za bliskosti i dostupnosti figura privrženosti (Main, Kaplan i Cassidy, 1985; Mikulincer, Shaver i Pereg, 2003). Izbjegavajuća privrženost pak se razvija iz neprilagođenih odgovora njegovatelja, naročito odbijajućih roditelja koji odbacuju djetetovu potrebu za pažnjom ili pomoći (Ainsworth i sur. 1978, prema Morey i sur., 2013). Ta djeca uče inhibirati znakove uznemirenosti jer su figure privrženosti sklone povlačenju svoje pažnje kada djeca pokažu uznemirenost (Main i sur., 1985).

Obrazac privrženosti dojenčadi ostaje stabilnim i u odrasloj dobi, te pojedinci koriste svoje rane odnose kao predložak kojim se približavaju budućim odnosima (Fraley, 2002). Prema Trinke i Bartholomew (1997), pojedinci imaju tri do pet veza privrženosti u odrasloj dobi te se smatra da su ti odnosi uređeni prema hijerarhiji, s romantičnim partnerima i majkama na vrhu, a slijede ih očevi, braća i sestre, te bliski prijatelji. Hazan i Shaver (1987) tvrdili su da je romantična ljubav proces privrženosti u kojem pojedinci formiraju

psihološku vezu s romantičnim partnerom, stvarajući paralelu s postupkom u kojem se novorođenče veže za njegovatelja. Otkako su Hazan i Shaver (1987) predstavili tri kategorije mjera privrženosti odraslih kao analog za odraslu Ainsworthovu klasifikaciju dojenčadi (Ainsworth i sur., 1978., prema Griffin i Bartholomew, 1994), istraživanja privrženosti odraslih fokusirana su gotovo isključivo na korelate pojedinačnih razlika u privrženosti.

Bowlby je predložio da kvaliteta odnosa u djetinjstvu sa skrbnicima dovodi do unutarnjih reprezentacija ili "radnih modela" selfa i drugih koji pružaju prototipove za kasnije društvene odnose (Bowlby, 1973, 1980, 1982, prema Griffin i Bartholomew, 1994). Bartholomew (1990) je sistematizirao Bowlbyevu definiciju unutarnjih radnih modela u četiri kategorije privrženosti odraslih. Ta četiri prototipna modela definirana su u sjecištu dvije temeljne dimenzije - pozitivnost čovjekova modela o sebi i pozitivnost pojedinčevog modela o drugima. Pozitivnost modela o sebi ukazuje na stupanj do kojeg su pojedinci internalizirali osjećaj vlastite vrijednosti i zato očekuju da drugi na njih odgovaraju pozitivno. Na taj način model o sebi je povezan sa stupnjem anksioznosti i ovisnosti u bliskim vezama (Griffin i Bartholomew, 1994). Pozitivnost modela o drugima ukazuje na stupanj do kojeg se očekuje od drugih da budu dostupni i podržavajući, stoga je model o drugima povezan sa sklonošću traženja ili izbjegavanja bliskosti u odnosima (Griffin i Bartholomew, 1994). Modeli o sebi i drugima predstavljaju opća očekivanja vrijednosti sebe i dostupnosti drugih; nasuprot tome, četiri obrasca privrženosti zamišljena su kao prototipne strategije za regulaciju osjećaja sigurnosti u bliskim odnosima (Griffin i Bartholomew, 1994). Svaki stil (sigurni, zaokupljeni, odbijajući, plašljivi) obilježen je različitim percepcijama i ponašanjima u romantičnim vezama. *Sigurni pojedinci* osjećaju se ugodno sa sobom i svojim partnerom u vezi. Imaju veliko poštovanje prema sebi i partneru, te se smatraju dostojnima bliskih intimnih odnosa. Kao takvi, pokazuju nisku razinu anksioznosti prema svojim partnerima i izvještavaju o manjem broju problema u vezi u odnosu na druge stilove (Bartholomew i Horowitz, 1991). *Zaokupljeni pojedinci* veličaju partnera jer se osjećaju inferiornim ili nedostojnim svog partnera. Zbog te nesigurnosti pokušavaju kontrolirati vezu jer su zabrinuti da bi ih partner mogao odbaciti. Zaokupljeni su visoko anksiozni, ali niskog izbjegavanja, stoga se obično čvrsto drže svojih partnera (Bartholomew i Horowitz, 1991). *Odbijajući pojedinci*, s druge strane, imaju pozitivnu percepciju sebe, ali negativnu percepciju drugih. Kao takvi, imaju nisku anksioznost, samostalniji su, te ne daju prioritet bliskim odnosima. Odbijajući pojedinci više su izbjegavajući od pojedinaca sa sigurnim ili zaokupljenim stilom privrženosti (Bartholomew i Horowitz, 1991). *Plašljivim pojedincima* nelagodno je u bliskim vezama jer

strahuju da će ih drugi povrijediti. Doživljavaju visoku anksioznost, te budući da im nedostaje asertivnosti, skloni su izbjeći ili ignorirati pitanja odnosa (Bartholomew i Horowitz, 1991).

U istraživačkim radovima, model od četiri kategorije uglavnom se koristi u teoriji jer u praksi stilovi većinski nisu ortogonalni te se rezultati analiziraju u vidu temeljnih dimenzija privrženosti – anksioznosti i izbjegavanja (Funk i Rogge, 2007). U romantičnim odnosima, anksiozna privrženost se očitava u količini brige i preokupacije koju pojedinac može imati o dostupnosti i responzivnosti svoga partnera, te se izbjegavajuća privrženost odnosi na spremnost pojedinca da ovisi o drugoj osobi i razini bliskosti u vezi, pri čemu pojedinci visoko na ovoj dimenziji izbjegavaju bliske odnose (Weisskirch i Delevi, 2013).

1.3. Tekstualna razmjena poruka ili „dopisivanje“

Živimo u vremenu sve veće povezanosti stoga nije iznenađujuće da se mladi sve više oslanjaju na tehnologiju kao mehanizam povezivanja s drugima (Subrahmanyam i Greenfield, 2008). 98% mladih u SAD-u u dobi od 18 do 29 godina posjeduje mobitel, a 79% vlasnika mobitela se koristi tekstualnim porukama (Pew Research Center, 2015). Luo (2014) definira izmjenu tekstualnih poruka ili „dopisivanje“ kao unos i slanje kratkih elektroničkih poruka između dvoje ili više mobilnih telefona, ili fiksnih ili prijenosnih uređaja, putem telefonske mreže. Slanje tekstualnih poruka postalo je sveprisutni oblik komunikacije nadilazeći glasovne pozive po popularnosti, posebno među tinejdžerima i mladima (Lenhart, Ling, Campbell i Purcell, 2010). S obzirom da je glavni razvojni zadatak u kasnoj adolescenciji i ranoj odrasloj dobi formiranje zdravih, socijalnih i obostrano zadovoljavajućih veza (Arnett, 2000), sve veća upotreba tehnologije u tim odnosima ne može se zanemariti. Logično je zaključiti da u romantičnim odnosima, kao najvažnijim odnosima u tom razdoblju, dopisivanje ima posebno istaknutu ulogu u komunikaciji parova (Erikson, 2008).

1.3.1. Uloga dopisivanja u romantičnim odnosima

S obzirom na njihovu sveprisutnost, komunikacija putem mobitela postala je redovita komponenta komunikacije romantičnih parova (Weisskirch, 2012). Istraživanja dopisivanja u romantičnim vezama pronašla su različite razloge i koristi tekstualnih poruka. Coyne i suradnici (2011) utvrdili su da najčešći razlozi korištenja elektroničke komunikacije mladih (uključujući tekstualne poruke) u romantičnim odnosima su kako bi izrazili naklonost (75%), razgovarali o ozbiljnim pitanjima koja bi mogla biti konfrontirajuća (25%), te se ispričali (12%). Drugo istraživanje o mladima ustanovilo je da su se sudionici iskrenije izražavali

preko poruka nego uživo (Crosswhite, Rice i Asay, 2014). Ova istraživanja pokazuju kako je dopisivanje postalo neophodan dio života mnogih mladih te neizbježno utječe na njihove romantične odnose.

Učinak dopisivanja na bliske odnose pokazao se raznolikim. Može biti koristan, dopunski komunikacijski alat koji posebice nadopunjuje interakciju licem u lice kada ona nije dostupna (Pettigrew, 2009). Sljedeće istraživanje pokazalo je da mladi u romantičnim vezama koriste dopisivanje kao uobičajen način povezivanja s partnerom na pozitivan način, što može povećati kvalitetu veze (Coyne i sur., 2011). Također, uporaba dopisivanja može povećati intimnost, čineći partnere dostupnijima i proširujući njihovu povezanost (Henline, 2006). Međutim, prekomjerno oslanjanje na dopisivanje može naštetiti vezi jer je manje intimno, izravno i osobno u odnosu na interakcije licem u lice (Reid i Reid, 2010). U određenom trenutku, previše dopisivanja može dovesti do opadanja emocionalne intimnosti i zadovoljstva vezom (Luo, 2014).

1.3.2. Odnos dopisivanja i zadovoljstva vezom

Različita istraživanja ističu da obrasci dopisivanja mogu igrati važnu ulogu kod zadovoljstva vezom te da se sadržaj tijekom dopisivanja razlikuje (O'Hadi, Brown, Trub i Rosenthal, 2018; Luo i Tuney, 2015). Prema Morey i suradnicima (2013), upotreba telefona i slanje poruka povezani su s izvještajima pozitivnih veza, odnosno većim zadovoljstvom te intimnosti i podrškom u vezi. Jedan od najdosljednijih nalaza u literaturi je da izražavanje naklonosti potiče zadovoljstvo kod parova – i uživo (Floyd i sur., 2005; Gullede i sur., 2003) i putem tekstualnih poruka (Coyne i sur., 2011; Pettigrew, 2009; Schade i sur., 2013). Upotreba dopisivanja za izražavanje naklonosti pozitivno je povezana s partnerovom privrženosti, dok je upotreba dopisivanja kako bi povrijedili partnera negativno povezana s kvalitetom veze (Schade i sur., 2013). Istraživanja su pokazala da je raspravljavanje o prirodi veze (Brody i Peña, 2015), provlačenje teških tema te vrijeđanje partnera putem tekstualnih poruka (Coyne i sur., 2011; Schade i sur., 2013), povezano s nižim zadovoljstvom vezom.

U odnosu zadovoljstva vezom i dopisivanja, mogu postojati i spolne razlike. U istraživanju Schade i suradnika (2013), korištenje dopisivanja za reguliranje veze kod sudionica bilo je negativno povezano s njihovim zadovoljstvom u vezi. U istom istraživanju, dobivena negativna povezanost dopisivanja muškaraca i zadovoljstva vezom, kao i niže zadovoljstvo i stabilnost veze kod njihovih partnerica, služilo je kao kontrast pozitivnoj povezanosti između učestalosti dopisivanja sudionica i njihove stabilnosti veze. Odnosno, ta

povezanost ukazuje na potrebu žena za povezivanjem sa svojim partnerom kroz veću učestalost dopisivanja. S druge strane, muškarci su, kada osjećaju da im je veza ugrožena, skloni isključivanju iz intimnijih vrsta komunikacije, te počinju koristiti dopisivanje kao sigurniji medij (Schade i sur., 2013).

Sličnosti u vrijednostima ili stavovima o komunikaciji igraju važnu ulogu u privlačnosti i zadovoljstvu vezom (O'Hadi i sur., 2018). Mladi parovi koji na sličan način vrednuju afektivno orijentirane oblike komunikacija, poput podrške egu (sposobnost da se i drugi osjećaju dobro o sebi), tješnja i upravljanja sukobom, iskazuju veće razine privlačnosti prema svojim partnerima i izjavljuju o većem zadovoljstvu vezom (Burleson i sur., 1994). Također, parovi koji imaju slične razine emocionalne inteligencije zadovoljniji su u svojim vezama od onih koji nisu slični u tom pogledu (Smith, Heaven i Ciarrochi, 2008). Međutim, ograničeni broj istraživanja proučavao je ulogu sličnosti u dopisivanju. Hall, Baym i Miltner (2014) pokazali su da je sudionicima važnije da partnerove navike i vrijednosti o dopisivanju reflektiraju njihove stavove nego neke općeprihvaćene norme, kao što su nekorištenje mobitela kada su na večeri ili tiho pričanje na mobitel u javnosti. Prema O'Hadi i suradnicima (2018), percipirana sličnost ponašanja kod dopisivanja parova - i u iniciranju i u sadržaju - može imati posljedice na zadovoljstvo vezom. Njihovi rezultati pokazuju da iniciranje slanja poruka, bez obzira na sadržaj, ima pozitivan učinak na zadovoljstvo vezom pošiljatelja, ali ne i na zadovoljstvo vezom primatelja poruka. Tim istraživanjem razrješuju se neke nekonzistentnosti iz prethodnih istraživanja između dopisivanja i zadovoljstva vezom, poput učestalosti slanja poruka (Hall i Baym, 2012; Luo, 2014), sugerirajući da je sličnost u dopisivanju partnera važnija za zadovoljstvo vezom od spomenute učestalosti.

1.3.3. Odnos dopisivanja i stilova privrženosti u romantičnim vezama

Tehnologija facilitira osjećaj sigurnosti kod romantičnih parova znajući da mogu doći jedni do drugih ukoliko je potrebno, a istovremeno funkcionirati neovisno. Partnerovo redovito odgovaranje na komentare ili zahtjeve putem tehnologije opipljivi su dokazi da je partner pristupačan, reaktivan i angažiran (Schade i sur., 2013). Dimenzije privrženosti imaju različiti odnos s komunikacijskom tehnologijom, odnosno s dopisivanjem. Ljudi visoko na izbjegavanju, zbog svoje snažne želje za neovisnosti i oslanjanjem na sebe, mogu djelovati kao hladni i udaljeni ljubavni partneri (Feeney, 1999). Takvim pojedincima dopisivanje može biti posebno značajno jer im pomaže u održavanju neovisnosti, dopuštajući im veliku kontrolu nad vremenom, učestalosti te sadržajem komunikacije (Luo, 2014). Za pojedince visoko na

anksioznoj privrženosti, slanje poruka također može biti privlačno, ali iz drugih razloga. Anksiozno privrženi pojedinci obično imaju negativnu sliku o sebi, ali značajno pozitivniju sliku o drugima (Bartholomew i Horowitz, 1991). Kao posljedica toga, preokupirani su brigom da će biti napušteni od strane partnera ili partnerovom reakcijom na njihove potrebe, što dovodi do hiperaktivacije sustava privrženosti (Feeney, 1999; Simpson, Rholes i Nelligan, 1992). Dopisivanje može anksiozno privrženim pojedincima biti koristan alat za održavanje trajnog kontakta sa svojim partnerom, što im olakšava tjeskobu (Luo, 2014).

S obzirom da pojedinci s različitim karakteristikama privrženosti preferiraju različite razine intimnosti i dostupnosti svom partneru, a slanje poruka je sjajan alat za komunikaciju koji se može koristiti za povećanje bliskosti ili stvaranje autonomije (Hall i Baym, 2012), razumno je pretpostaviti da privrženost i dopisivanje imaju zanimljive zajedničke učinke na ishod veze. Međutim, istraživanja u ovom području pokazala su neusklađene rezultate.

Rezultati Jin i Peña (2010) pokazali su da, iako je izbjegavanje bilo povezano s manjom uporabom govornih poziva, ni izbjegavajuća ni anksiozna privrženost nisu predvidjeli upotrebu dopisivanja. S druge strane, Morey i suradnici (2013) pronašli su da je izbjegavajuća privrženost povezana s manjom upotrebom telefona i dopisivanja putem mobitela, ali većom upotrebom e-pošte. Testirajući interaktivne efekte između privrženosti i vrsta komunikacije na ishod veze, utvrdili su da je slanje poruka povezano s pozitivnijim ishodima veze za visoko izbjegavajuće sudionike (Morey i sur., 2013). Nadalje, rezultati Drouin i Landgraff (2012) daju određeni uvid u psihološke karakteristike pojedinaca koji koriste tekstualnu razmjenu poruka kao sredstvo komunikacije s romantičnim partnerom. Oba nesigurna stila privrženosti bila su negativno povezana sa slanjem poruka, ali je taj odnos bio značajan samo za izbjegavajuću privrženost. Izbjegavajuća privrženost pokazala se prediktorom dopisivanja s romantičnim partnerom i nakon kontroliranja dobi, duljine veze i bračnog statusa (Drouin i Landgraff, 2012). Također, nekolicina istraživanja sugeriraju da dopisivanje u romantičnom odnosu može ojačati sigurnu privrženost (Drouin i Landgraff, 2012; Otway, Cernelley i Rowe, 2014).

Ljudi su sposobni razviti privrženost prema partnerima i prijateljima, kao i prema neljudskim objektima poput ljubimaca, mjesta i drugih materijalnih predmeta (Archer i Ireland, 2011; Zasloff i Kidd, 1994). Kao jedan od najsveprisutnijih objekata modernog društva, nije začuđujuće da je odnos prema mobitelu postao relevantna tema istraživanja privrženosti. Konok, Gigler, Bereczky i Miklósi (2016) predložili su da je pojedinčev odnos prema mobitelu zapravo privrženost objektu jer dijeli glavne odlike društvene privrženosti: blizina objektu privrženosti pruža osjećaj sigurnosti pojedincu, sigurnu bazu za istraživanje

okoline te utočište u stresnim situacijama, što stvara separacijsku anksioznost u situacijama odvojenosti od objekta (Bowlby, 1969; Hazan i Shaver, 1994). Eksperimentalno istraživanje Konok, Pogány i Miklósi (2017) potvrđuje ljudsku privrženost prema mobitelu, te naglašava da, iako u mnogo crta nalikuje privrženosti prema ljudima, sam uređaj nema svoju volju i responzivnost poput ljudskog partnera, no njihova je pojava pouzdanija i bolje kontrolirana te stoga može biti privlačna velikom broju ljudi. Može se smatrati tranzicijskim objektom kao što se djeca mogu nositi s privremenim odsustvom njegovatelja s pouzdanom prisutnosti cijenjenog predmeta (npr. igračka; Winnicott, 1991).

1.4. Ovo istraživanje

Popularnost stranica društvenih mreža i načina na koji se koriste potiče veći pristup osobnim podacima (Boyd i Ellison, 2007). Prema Tokunaga (2011), nadzorno ponašanje putem stranica društvenih mreža postalo je uobičajena praksa. Promatrajući mobitel kao objekt privrženosti, dopisivanje alatom bliske komunikacije u romantičnim vezama mladih, te uzevši u obzir povezanost zadovoljstva vezom s dopisivanjem, logično je zaključiti da dopisivanje stvara određena očekivanja koja prate emocionalne reakcije. Nažalost, vrlo su ograničena istraživanja na tu temu, te je uglavnom proučavan odnos ljubomore i društvenih mreža (npr. McGee, 2014; Tokunaga, 2011; Fox i Warber, 2014).

U ovom istraživanju, uz zadovoljstvo vezom i dimenzije privrženosti, proučavat će se različite domene komunikacijske tehnologije i dopisivanja, uključujući privrženost mobitelu, sličnost romantičnih parova u navikama dopisivanja, nadgledanje partnera tijekom dopisivanja i popratne emocionalne reakcije. Jedan od ciljeva ovog istraživanja je pridonijeti ovom ograničenom području istraživanja te odgovoriti, kao i postaviti nova pitanja za buduće istraživače.

2. Cilj i problemi

Cilj istraživanja je utvrditi odnos spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti.

Na temelju tog cilja, formulirani su sljedeći problemi:

- 1) Utvrditi prosječno zadovoljstvo vezom, prosječnu razinu anksiozne i izbjegavajuće privrženost, prosječnu sličnost u dopisivanju s partnerom, prosječnu razinu privrženosti mobitelu te prosječnu sklonost nadgledanju partnerove *online* aktivnosti.

Hipoteze: S obzirom na dobnu skupinu sudionika (18-30 godina), pretpostavlja se da je većina u kraćim vezama, te se može očekivati da će zadovoljstvo vezom sudionika biti u prosjeku visoko. Prema Griffin i Bartholomew (1994), polovica populacije je sigurno privržena, dok je preostali dio populacije ravnomjerno raspoređen među stilovima, stoga se i na ovom uzorku očekuje da će anksiozna i izbjegavajuća privrženost u prosjeku biti niže. Sukladno istraživanju O'Hadi i suradnika (2018), očekuje se prosječno visoka sličnost partnera u dopisivanju. S obzirom da je nadgledanje partnerove *online* aktivnosti u literaturi povezano s anksiozno privrženim pojedincima (Tokunaga, 2011; Fox i Warber, 2014), te da prema Griffin i Bartholomew (1994) anksiozno privrženi čine manje od polovice populacije, očekuje se da će nadgledanje partnerove *online* aktivnosti biti u prosjeku nisko. Očekuje se srednje visoka privrženost mobitelu, sukladno istraživanju Konok i suradnika (2016).

- 2) Utvrditi razinu i smjer povezanosti spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti.

Hipoteze: Različita istraživanja potvrdila su povezanost privrženosti i spola, stoga se očekuje značajna povezanost spola i privrženosti, na način da će žene biti sklonije anksioznoj privrženosti, a muškarci izbjegavajućoj (Kirkpatrick i Davis, 1994; Searle i Meara, 1999; Matsuoka i sur., 2006). S obzirom da je stil privrženosti relativno stabilna karakteristika (Bartholomew, 1997) te s obzirom na individualne razlike sudionika, ne mogu se postaviti jasna očekivanja između povezanosti privrženosti i duljine veze. Postoji velik broj čimbenika koji doprinose učestalosti sastajanja s partnerom od kojih nijedan nužno ne mora biti povezan s privrženosti, stoga nema jasnih očekivanja o povezanosti

učestalosti sastajanja i privrženosti. Sukladno istraživanjima (Schade i sur. 2013; Morey i sur., 2013), očekuje se značajna negativna povezanost zadovoljstva vezom s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. Zbog sklonosti anksiozno privrženih pojedinaca da budu u skladu sa svojim partnerom (O'Hadi i sur., 2018), očekuje se značajna povezanost anksiozne privrženosti i sličnosti u dopisivanju, na način da će anksiozno privrženi pojedinci biti sličniji svom partneru u dopisivanju. Izbjegavajuće privrženim pojedincima dopisivanje odgovara jer na taj način mogu zadržati svoju neovisnost te kontrolirati učestalost i sadržaj poruka (Luo, 2014), stoga se ne očekuje da su visoko izbjegavajući pojedinci skloni prilagođavanju stila dopisivanja partneru, odnosno očekuje se manja sličnost u dopisivanju kod izbjegavajuće privrženih pojedinaca. Prema Sharpsteen i Kirkpatrick (1997), anksiozno privrženi pojedinci izbjegavaju izražavanje ljutnje prema partneru iako pokazuju veću razinu ljubomore i nadzornog ponašanja od izbjegavajućih, koji su skloniji okretanju svoje ljutnje i krivice prema partneru. Stoga se očekuje pozitivna povezanost anksiozne privrženosti i ljubomore, a u manjoj mjeri anksiozne privrženosti i ljutnje, te izbjegavajuće privrženosti i ljutnje. Različito privrženi pojedinci imaju različita očekivanja od svojih partnera, stoga se očekuje pozitivna povezanost komunikacije jutro/večer i anksiozne privrženosti, te nema jasnih očekivanja glede povezanosti komunikacije jutro/večer i izbjegavajuće privrženosti. Odvojenost od objekta privrženosti u stresnim situacijama stvara separacijsku anksioznost kod pojedinaca (Bowlby, 1969; Hazan i Shaver, 1994), stoga se očekuje da će anksiozno privrženi pojedinci biti skloniji privrženosti mobitelu, odnosno očekuje se pozitivna povezanost. Očekuje se negativna povezanost privrženosti mobitelu s izbjegavajućom privrženosti jer prema Morey i suradnicima (2013), izbjegavajući pojedinci manje koriste telefon i dopisivanje.

- 3) Utvrditi doprinos spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu u objašnjavanju varijance anksiozne privrženosti.

Hipoteze: Kao najviše proučavana varijabla u odnosu s anksioznom privrženosti, očekuje se da će zadovoljstvo vezom biti najbolji prediktor, na način da će se na temelju višeg zadovoljstva vezom moći predvidjeti niže razine anksiozne privrženosti. Slijedeći zadovoljstvo te sukladno očekivanim korelacijama, očekuje se da će značajni prediktori biti i spol, sličnost u dopisivanju, varijable nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženost mobitelu. Za varijable duljine veze i učestalosti sastajanja nije moguće formulirati očekivanja.

- 4) Utvrditi doprinos spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu u objašnjavanju varijance izbjegavajuće privrženosti.

Hipoteze: Kao najviše proučavana varijabla u odnosu s izbjegavajućom privrženosti, očekuje se da će zadovoljstvo vezom biti najbolji prediktor, na način da će se na temelju višeg zadovoljstva vezom moći predvidjeti niže razine izbjegavajuće privrženosti. Slijedeći zadovoljstvo te sukladno očekivanim korelacijama, očekuje se da će značajni prediktori biti i spol, sličnost u dopisivanju, nadgledanje partnerove *online* aktivnosti (prvenstveno ljutnja) te privrženost mobitelu. Za varijable duljine veze, učestalosti sastajanja, te ljubomore i komunikacije jutro/večer, nije moguće formulirati očekivanja.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U ovom istraživanju sudjelovalo je 539 sudionika rane odrasle dobi koji su u trenutku prikupljanja podataka bili u romantičnoj vezi, od kojih je 68,6% ženskog spola. Uzorak je bio prigodan. Prosječna dob sudionika je 23,3 ($sd= 2,62$), a raspon godina kreće se od 18 do 30. Podjednak broj sudionika označio je srednju školu (40,8%) i preddiplomski studij (40,4%) kao završeni stupanj obrazovanja, slijedi ih završeni diplomski studij (18,6%), te ih je najmanje sa završenim poslijediplomskim studijem (0,2%). Što se tiče statusa zaposlenosti sudionika, većina se izjasnila da su studenti koji nisu, ili su rijetko zaposleni (38,2%), slijede ih studenti sa stalnim zaposlenjem (24,5%), stalno zaposleni (20,8%), povremeno zaposleni (8,3%), nezaposleni (6,7%), a nekolicina njih su još uvijek učenici (1,5%). Većina sudionika izjasnila se da je heteroseksualne orijentacije (93,7%), dok se ostatak identificirao homoseksualnom (2,0%) ili biseksualnom orijentacijom (4,3%). Prosječna duljina veze sudionika bila je 34,02 mjeseca ($sd= 29,00$), odnosno 2,84 godine, te je najkraća veza bila kraća od mjesec dana, a najduža 13 godina. Većina sudionika smatra da je do sada bila u manjem broju veza od svojih vršnjaka (61,4%), a nešto manji broj misli da je imao uobičajen broj veza (34,1%). Na upit „*Molim Vas procijenite koliko često ste se viđali s partnerom PRIJE početka pandemije*“, 14,5% sudionika odgovorilo je da živi zajedno sa svojim partnerom, dok njih 23,2% viđa partnera svaki dan, a 44,2% nekoliko puta tjedno. Preostali sudionici sastaju se sa svojim partnerima jednom tjedno ili manje. Među sudionicima većinski se koristi aplikacija *WhatsApp* za tekstualno dopisivanje s ljubavnim partnerom (72,2%) i s

ljudima općenito (75,5%). Slijedi ga *Facebook Messenger* (17,8% i 18,9%), a svega po nekoliko posto sudionika koristi aplikacije *Viber*, *Instagram* i druge. Na skali od 1 (znatno manje od drugih) do 5 (znatno više od drugih), sudionici se u prosjeku dopisuju sa svojim partnerom više nego s drugim bliskim ljudima u svom životu ($M= 4,00$, $sd= 1,09$).

3.2. Instrumenti

Sociodemografski podaci. Podaci koji su prikupljeni kratkim upitnikom konstruiranim za potrebe ovog istraživanja. Uz uobičajena pitanja o spolu i dobi, postavljena su i pitanja o završenom stupnju obrazovanja, trenutnom statusu zaposlenja i seksualnoj orijentaciji. Pitanja vezana uz romantičnu vezu sudionika odnosila su se na ukupno trajanje veze u godinama i mjesecima (npr. 2 g 5 m), procjeni manjeg ili većeg broja veza u odnosu na osobe njihove dobi (veći broj veza, uobičajen broj veza, manji broj veza), te procjeni učestalosti sastajanja partnera s naglaskom na razdoblje prije početka pandemije (*Molim Vas procijenite koliko često ste se viđali s partnerom PRIJE početka pandemije*). Čestica učestalosti sastajanja se u daljnjoj analizi rekodirala na način da češće sastajanje s partnerom predstavlja veće vrijednosti, a rjeđe sastajanje manje vrijednosti. Trajanje veze se u kasnijoj analizi konvertiralo samo u mjesece, zatim u godine po podjednakoј raspodjeli uzorka (manje od 1 god, 1 do 2 god, 2 do 3 god, 3 do 5 god, više od 5 god), te je ta varijabla preimenovana u Duljinu veze. Pitanja vezana uz korištenje mobitela odnosila su se na to posjeduju li sudionici *smartphone*, te koju aplikaciju najčešće koriste za dopisivanje s ljudima općenito, a koju za tekstualno dopisivanje s romantičnim partnerom. Također, zamoljeni su da procijene koliko često koriste tekstualno dopisivanje sa svojim partnerom u usporedbi s drugim bliskim ljudima u njihovom životu (znatno manje nego s drugima, manje nego s drugima, jednako koliko i s drugima, više nego s drugima, znatno više nego s drugima).

Skraćena verzija Inventara iskustava u bliskim vezama. Korištena je modificirana verzija Inventara iskustava u bliskim vezama (Brennan, Clark i Shaver, 1998), koja je prilagođena hrvatskom jeziku i populaciji (Kamenov i Jelić, 2003). Modificirana verzija sastoji se od 18 čestica koje se mogu podijeliti na 2 subskale po 9 čestica: skala izbjegavanja, čije su čestice označene neparnim brojevima, te skala anksioznosti, čije su čestice označene parnim brojevima. Sudionik treba procijeniti svoj stupanj slaganja s pojedinim tvrdnjama na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (potpuno se slažem). Rezultat na pojedinoj skali računa se zbrajanjem odgovora s prethodno rekodiranim česticama pod brojem 9, 13 i 17, koje su usmjerene tako da ukazuju na manju sklonost izbjegavajućoj privrženosti. Viši rezultat na

pojedinoj skali ukazuje na veću izraženost anksiozne ili izbjegavajuće privrženosti. U istraživanju Kamenov i Jelić (2003), unutarnja konzistencija čestica za partnere na anksioznoj privrženosti iznosila je 0,82, a na izbjegavajućoj privrženosti 0,86. Ovim istraživanjem utvrđena je unutarnja konzistencija čestica 0,83 na anksioznoj privrženosti, te 0,82 na izbjegavajućoj privrženosti. Usporedba ovih koeficijenata ukazuje na visoku pouzdanost upitnika.

Upitnik odnosa (Relationship Questionnaire). Upitnik odnosa je mjera samoprocjene koju su konstruirali Bartholomew i Horowitz (1991). Sastoji se od jedne čestice koju čine 4 kratka paragrafa u kojem svaki opisuje jedan od prototipnih stilova privrženosti (sigurni, zaokupljeni, odbijajući, plašljivi) koji se odnose na bliske odrasle i vršnjačke odnose. Nakon što odaberu onaj opis u kojem se najbolje nalaze, sudionici trebaju procijeniti svoje slaganje sa svakim od tih opisa na skali od 1 (Uopće se NE slažem) do 7 (U potpunosti se slažem). Upitnik se može koristiti za različite vrste odnosa, no u ovom slučaju korišten je specifično za romantične veze.

Skala sličnosti/razlika u stilovima dopisivanja partnera. Skala sličnosti/razlika u dopisivanju (O'Hadi i sur., 2018) je skala od 10 čestica koja mjeri percipiranu razliku vlastite i partnerove frekvencije iniciranja tekstualnih razgovora („Naznačite koliko često započinjete razmjenu tekstualnih poruka/razgovor s vašim partnerom.“) te korištenja tekstualnih poruka kako bi se prenio određeni sadržaj („Izrazili ljubav/naklonost“, „Započeli razgovor o nečemu o čemu je teško pričati uživo“, „Pozdravili i započeli neobvezan razgovor“, „Izrazili ljutnju/frustraciju prema njemu/njoj“). Za svaku česticu, sudionici trebaju naznačiti frekvenciju svog ponašanja, kao i partnerovog, na skali od 1 (nikada) do 5 (jako često). Za svaki par čestica, rezultat sudionika oduzet je od rezultata kojeg su procijenili za svog partnera, te je apsolutna vrijednost te razlike korištena kao indikator razine sličnosti nasuprot različitosti, raspona od 0 (nema razlike) do 4 (najveća razlika). Zbog lakše interpretacije rezultata, dobivene varijable su rekodirane na način da 0 predstavlja najmanju sličnost, a 4 najveću sličnost u dopisivanju među partnerima. Zatim je izračunat prosječan rezultat tih pet apsolutnih vrijednosti kao ukupna mjera sličnosti nasuprot različitosti u ponašanju kod dopisivanja, gdje veći rezultat označava veću sličnost, odnosno manju različitost partnera. O'Hadi i suradnici (2018) dobili su Cronbachov alfa od 0,66, a na uzorku u ovom istraživanju utvrđen je alfa od 0,61. Iako su dobiveni koeficijenti podjednaki, pri tumačenju rezultata treba uzeti u obzir da je dobivena nešto lošija mjera pouzdanosti.

Skala privrženosti mobitelu (Mobile Attachment Scale; MAS). Skala privrženosti mobitelu (Konok i sur., 2016) mjeri značajke privrženosti korištenja mobitela koje uključuju različite aspekte privrženosti, poput traženja blizine i separacijski stres s obzirom na mobitel, te čestice vezane uz ovisnost o mobitelu kao što je strah od pražnjenja baterije. Sudionici sebe procjenjuju na 10 čestica na skali od 1 (nije karakteristično za mene) do 5 (potpuno je karakteristično za mene). Veći ukupan rezultat odražava veću privrženost mobitelu. Koeficijent pouzdanosti u ovom istraživanju je visok ($\alpha = 0,78$) i u skladu s koeficijentom koji je utvrđen u originalnom istraživanju ($\alpha = 0,77$).

Skala nadgledanja partnerove online aktivnosti. Mjera konstruirana u svrhu ovog istraživanja, sastoji se od 16 čestica s tvrdnjama koje opisuju potencijalne sudionikove emocionalne reakcije i ponašanja u vezi, vezane uz dopisivanje s partnerom, vidljivo u prilogu 1. Predviđene su dvije subskale od kojih se svaka sastoji od 8 čestica – skala bihevioralnih reakcija (1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 12) i skala emocionalnih reakcija (4, 6, 8, 11, 13, 14, 15, 16). Sudionici vrednuju svoje ponašanje na skali od 1 (nimalo karakteristično za mene) do 5 (jako karakteristično za mene). Detaljna analiza ove skale nalazi se u odjeljku *Postupak*.

Indeks zadovoljstva parova u vezi – verzija od 16 čestica (Couples Satisfaction Index; CSI). Za mjerenje zadovoljstva vezom korišten je Indeks zadovoljstva parova (Funk i Rogge, 2007). U ovom istraživanju korištena je skraćena verzija od 16 čestica. Skala se sastoji od zatvorenih odgovora na kojima sudionici označavaju odgovor koji najviše odgovara njima i njihovoj vezi. Na primjer, odgovori mogu ići od iznimno nesretan/na do savršeno („Procijenite opći stupanj zadovoljstva Vašom vezom.“), uvijek do nikada („Općenito, koliko često pomislite da odnos između Vas i Vašeg partnera/ice ide u dobrom smjeru?“), uopće nije točno do u potpunosti točno („Naša veza je snažna.“), uopće ne i u potpunosti („Koliko je veza s Vašim partnerom ispunjavajuća?“). Također ima set čestica s parovima antonima na koje se odgovara na 6 polja s onim što najbolje opisuje vezu sudionika (npr. zanimljivo-dosadno, loše-dobro, ispunjeno-prazno). Odgovorima se pridaju numeričke vrijednosti tek kod računanja rezultata te se one zbrajaju kako bi se dobio sveukupan rezultat na skali. Rezultati mogu ići od 0 do 81, pri čemu veći rezultat označava veće zadovoljstvo vezom. Rezultati ispod 51,5 pretpostavljaju primjetno nezadovoljstvo vezom. Cronbachov alfa prema Funk i Rogge (2007) je visokih 0,98, dok je u ovom istraživanju alfa 0,96 što ukazuje na dobru pouzdanost upitnika.

3.3. Postupak

Prije samog početka prikupljanja podataka, zatražene i dobivene su dozvole za korištenje prethodno navedenih instrumenata drugih autora. Zatim su Skala sličnosti/različitosti u dopisivanju te Skala privrženosti mobitelu prevedene i prilagođene hrvatskom jeziku na način da su istraživač, profesor engleskog jezika i laik neovisno preveli navedene upitnike, te je kombinacijom tih prijevoda formiran konačan prijevod. Istraživanje je zatim provedeno *online*, putem aplikacije *Google Forms*, te su se podaci prikupljali tijekom osam dana u svibnju 2020.. Upitnik je bio objavljen na različitim *Facebook* stranicama (razne grupe bivših i sadašnjih studenata Republike Hrvatske, grupe za maturante, grupe ponude i potražnje studentskih te običnih poslova, grupe najma stanova, grupe za darivanje te grupe za anketiranje) te metodom snježne grude. U objavama je bilo naglašeno da je ciljana populacija mladi u romantičnoj vezi. Otvaranjem upitnika, sudionici su mogli vidjeti temeljnu svrhu i uputu istraživanja, te garantiranu anonimnost i povjerljivost podataka. S obzirom na situaciju u Hrvatskoj s COVID-19 pandemijom u to vrijeme, i njen očekivani utjecaj na mjerene konstrukte, prvenstveno na predviđeno uvećano korištenje mobitela, u uputi te na početku relevantnih instrumenata sudionicima je bilo naglašeno da na upitnik odgovaraju imajući na umu kako su se ponašali prije početka pandemije. Uputa je bila sastavljena na sljedeći način:

Poštovani/a,

apsolventica sam studija psihologije na Fakultetu hrvatskih studija te provodim ovo istraživanje za potrebu izrade diplomskog rada.

S obzirom na trenutnu situaciju u Hrvatskoj, ovo istraživanje je usmjereno na vrijeme PRIJE početka pandemije pa bih zamolila da ispunjavate upitnik imajući to na umu.

Istraživanje je namijenjeno osobama rane odrasle dobi (18-30) koji su trenutno u romantičnoj vezi.

Ispunjavanje je dobrovoljno i u cijelosti anonimno te su Vaši odgovori u potpunosti povjerljivi. Rezultati do kojih će se ovim istraživanjem doći koristit će se isključivo u znanstvene svrhe.

Ispunjavanje upitnika traje cca 10 minuta, a odustati možete u bilo kojem trenutku. Molimo Vas da što iskrenije odgovorite na postavljena pitanja.

Hvala unaprijed na sudjelovanju! :)

Zatvaranjem upitnika, podaci su uneseni i formatirani u Excelu, a zatim importirani u SPSS bazu gdje je vršena daljnja statistička obrada.

Na česticama novonastale Skale nadgledanja partnerove *online* aktivnosti provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponentata s *varimax* rotacijom. Prema zadanom kriteriju da je karakteristični korijen veći od 1, ekstrahirana su tri faktora sa zajedničkom objašnjenom varijancom od 58,14%. Čestica „Dobro se osjećam kada mi partner odmah odgovori na poruku.“ je u konačnici isključena zbog podjednagog zasićenja na drugom i trećem faktoru te sličnosti s česticom „Osjećam se ljuto kada mi partner odmah ne odgovori na poruku.“ koja je jasnije zasićena drugim faktorom. Provedena je nova faktorska analiza bez te čestice, te su opet ekstrahirana tri faktora koja objašnjavaju 60,24% varijance očekivanog ponašanja pri dopisivanju s partnerom. Prvi faktor ima karakteristični korijen 6,2, te objašnjava 41,29% ukupne varijance. Šest čestica koje opisuju zabrinjavajuće i nadgledajuće ponašanje (npr. „Čitam partnerove prepiske s drugim ljudima bez njegovog/njenog dopuštenja.“; „Ukoliko primijetim da partner u *online* komunikaciji pridaje previše pažnje drugoj osobi, zabrinem se da će me prevariti ili ostaviti.“) zasićene su prvim faktorom, te su u daljnjoj analizi nazvane subskalom Ljubomora. Drugi faktor ima karakteristični korijen 1,74, te objašnjava 11,57% ukupne varijance. Zasićen je sa sedam čestica koje opisuju negativne emocionalne reakcije sudionika prema svom partneru tijekom dopisivanja (npr. „Ako mi partner duže vrijeme ne odgovara, prva pomisao mi je da je ljut/a na mene ili da me ignorira.“; „Osjećam se ljuto kada mi partner odmah ne odgovori na poruku.“), te su u daljnjoj analizi nazvane faktorom Ljutnja. Treći i posljednji faktor ima karakteristični korijen od 1,11, te objašnjava tek 7,38% ukupne varijance. Zasićen je s dvije čestice koje opisuju očekivano partnerovo ponašanje tijekom dopisivanja („Očekujem od partnera da mi pošalje poruku kada se probudi.“; „Očekujem od partnera da mi pošalje poruku prije spavanja.“), te je nazvan Komunikacija jutro/večer. Cronbachov alfa za Ljubomoru i Ljutnju iznosi 0,84, te za Komunikaciju jutro/večer 0,83, što ukazuje na relativno visoku konzistentnost unutarnjih čestica pojedine skale. Rezultati na pojedinoj skali izraženi su prosjekom čestica, te veći rezultat predstavlja veću izraženost ljubomore, ljutnje te očekivane komunikacije jutro/večer.

4. Rezultati

U tablici 1 vidljive su prosječne vrijednosti varijabli kao odgovor na prvi problem.

Tablica 1. *Tablični prikaz deskriptivne statistike (N= 539)*

	Min	Max	M	SD
Anksiozna privrženost	9	63	21.66	9.77
Izbjegavajuća privrženost	9	57	16.69	8.1
Zadovoljstvo vezom	12	81	67.4	13.87
Sličnost u dopisivanju	0	4	3.4	.52
Ljubomora	1	5	1.72	.82
Ljutnja	1	5	2.14	.88
Komunikacija jutro/večer	1	5	3.48	1.45
Privrženost mobitelu	10	50	29.92	7.41

Prema očekivanjima, deskriptivni podaci ukazuju na prosječno niske rezultate na subskalama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti, uz nešto veće odstupanje od prosjeka na anksioznoj privrženosti. Prema osnovnim opisima četiri stila privrženosti, 45,6% sudionika se identificiralo sa sigurnim stilom privrženosti, 29,3% sa zaokupljenim, 13,4% s plašljivim, te 11,7% s odbijajućim. Što se tiče zadovoljstva vezom, sudionici su u prosjeku zadovoljni svojim vezama, što je u skladu s očekivanjima, no s obzirom da se nezadovoljstvo vezom tumači rezultatom manjim od 51,5 (Funk i Rogge, 2007), prosječno odstupanje je relativno visoko. Prosječan sudionik ima slične navike dopisivanja sa svojim partnerom, uz blago prosječno odstupanje, što je u skladu s očekivanjima. Sudionicima je u prosjeku manje izražena ljubomora u dopisivanju od ljutnje što je očekivano, uz podjednaku standardnu devijaciju, te sudionici u većoj mjeri očekuju od svojih partnera komunikaciju ujutro i navečer, s prosječno visokim odstupanjem, što nije u skladu s očekivanjima. Prema očekivanjima, aritmetička sredina privrženosti mobitelu ukazuje na srednje visoku privrženost s relativno visokom standardnom devijacijom, koja ide od niske do visoke privrženosti mobitelu.

Nadalje se pri odgovaranju na drugi problem mogu vidjeti povezanosti između varijabli privrženosti, spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu.

Tablica 2. Tablični prikaz korelacija korištenih varijabli.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 Anksiozna privrženost										
2 Izbjegavajuća privrženost	.24**									
3 Spol	-.06	.15**								
4 Duljina veze	-.12**	-.2**	-.07							
5 Učestalost sastajanja	-.04	-.15**	-.09*	.26**						
6 Zadovoljstvo vezom	-.37**	-.56**	-.09*	.12**	.12**					
7 Sličnost u dopisivanju	-.25**	-.27**	-.04	.09*	.07	.43**				
8 Ljubomora	.56**	.13**	.02	-.05	.01	-.3**	-.25**			
9 Ljutnja	.55**	.09*	-.06	-.03	-.07	-.24**	-.23**	.67**		
10 Komunikacija jutro/večer	.21**	-.2**	-.2**	-.07	-.04	.17**	.02	.24**	.38**	
11 Privrženost mobitelu	.31**	.09*	-.14**	-.01	-.02	-.08	-.15**	.31**	.45**	.35**

* p<.05; ** p<.01

Kao što je vidljivo u tablici 2, iako su prema očekivanjima anksioznoj privrženosti sklonije žene, ta povezanost nije značajna. S druge strane, povezanost izbjegavajuće privrženosti i spola je značajna, te su prema očekivanjima muškarci skloniji višim razinama izbjegavajuće privrženosti. Duljina veze je značajno, ali nisko povezana s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti, na način da sudionici koji su duže u vezi pokazuju niže razine anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. Učestalost sastajanja nije povezana s anksioznom privrženosti, dok se povezanost s izbjegavajućom privrženosti pokazala značajnom i niskom u negativnom smjeru, odnosno pojedinci koji se rjeđe sastaju sa svojim partnerom, pokazuju više razine izbjegavajuće privrženosti. U skladu s očekivanjima, utvrđena je negativna povezanost zadovoljstva vezom i oba tipa privrženosti, s tim da je povezanost s anksioznom privrženosti viša. Dakle, što pojedinci pokazuju više razine zadovoljstva vezom, niže su njihove razine na anksioznoj i izbjegavajućoj privrženosti. Utvrđena je negativna povezanost sličnosti u dopisivanju i anksiozne privrženosti, odnosno što je pojedinac više anksiozno privržen, manja je sličnost u dopisivanju s partnerom, što nije u skladu s očekivanjima. S druge strane, dobivena je očekivana povezanost između izbjegavajuće privrženosti i sličnosti, odnosno što je pojedinac više izbjegavajuće privržen, manja je sličnost u dopisivanju s partnerom. Prema očekivanjima, anksiozna privrženost je pozitivno povezana s ljubomorom i

ljutnjom, no podjednaka vrijednost tih korelacija nije bila očekivana jer se smatralo da će anksiozna privrženost biti više povezana s ljubomorom. Iako je povezanost ljutnje i izbjegavajuće privrženosti pozitivna i značajna, ona je jako niska, dok je bez jasnih očekivanja izbjegavajuća privrženost pozitivno povezana s ljubomorom. U skladu s očekivanjima, povezanost između anksiozne privrženosti i komunikacije jutro/večer je pozitivna, dok je bez jasnih očekivanja dobivena negativna povezanost izbjegavajuće privrženosti i komunikacije jutro/večer, odnosno više izbjegavajuće privrženi pojedinci manje su skloni očekivati od partnera komunikaciju ujutro i navečer putem dopisivanja. Više anksiozno privrženi pojedinci skloniji su većoj privrženosti mobitelu što je očekivano. Iako je povezanost privrženosti mobitelu i izbjegavajuće privrženosti niska, dobivena pozitivna povezanost nije u skladu s očekivanjima.

Većina ostalih korelacije je neznačajna i niska, no među višim korelacijama su pozitivna povezanost zadovoljstva vezom i sličnosti u dopisivanju, pozitivna povezanost ljubomore i ljutnje, pozitivna povezanost ljutnje i komunikacije jutro/večer, pozitivna povezanost ljutnje i privrženosti mobitelu, te pozitivna povezanost komunikacije jutro/večer i privrženosti mobitelu. Ovim korelacijama treba pristupiti s oprezom pri detaljnijoj interpretaciji rezultata, s obzirom na moguće kolinearnosti u daljnjoj regresijskoj analizi.

Tablica 3. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterijsku varijablu anksiozne privrženosti (N= 539)

Prediktor	1. korak (β)	2. korak (β)	3. korak (β)	4. korak (β)	5. korak (β)
1. Spol	-.067	-.096*	-.096*	-.060	-.055
Učestalost sastajanja	-.010	.024	.025	.026	.026
Duljina veze	-.126**	-.093*	-.090*	-.080*	-.082*
2. Zadovoljstvo vezom		-.368**	-.320**	-.210**	-.209**
3. Sličnost u dopisivanju			-.114**	-.027	-.022
4. Ljubomora				.289**	.288**
Ljutnja				.279**	.257**
Komunikacija jutro/večer				.052	.038
5. Privrženost mobitelu					.065
R^2	.020*	.151**	.162**	.423**	.426**
Prilagođeni R^2	.014*	.145**	.154**	.414**	.416**
ΔR^2		.132**	.010*	.261**	.003

Napomena:

* $p < .05$; ** $p < .01$

β – vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta

R^2 – koeficijent determinacije

ΔR^2 – promjena R^2

Iz tablice 3 primjetno je da je provedena regresijska analiza u pet blokova s kriterijskom varijablom anksiozne privrženosti, kojoj je objašnjeno ukupno 41,6% varijance, te su svi modeli statistički značajni na populacijskoj razini. U prvom koraku ulaze varijable spola, učestalosti sastajanja te duljine veze i one statistički značajno objašnjavaju 1,4% varijance anksiozne privrženosti. Analizom beta-pondera duljina veze pokazala se jedinim značajnim prediktorom anksiozne privrženosti. Iako se očekivao doprinos, spol se nije pokazao značajnim prediktorom u ovom modelu.

Nadalje, ulaskom zadovoljstva vezom u drugi blok, objašnjeno je dodatnih značajnih 13,2% anksiozne privrženosti. Duljina veze ostaje značajnim prediktorom te je varijabla spola u ovom koraku značajan prediktor anksiozne privrženosti, što je u skladu s očekivanjima, no malo doprinosi objašnjenju varijance. U skladu s očekivanjima, zadovoljstvo vezom postaje najboljim prediktorom anksiozne privrženosti.

Iako je promjena statistički značajna, treći blok s dodanom varijablom sličnosti u dopisivanju doprinosi svega 1,0% ukupne varijance. Najbolji prediktor ostaje zadovoljstvo vezom, kojeg prema očekivanjima, slijedi novo dodana sličnost u dopisivanju, duljina veze i spol, dok učestalost sastajanja ostaje neznčajnom i u ovom modelu.

Četvrtom modelu, povrh već spomenutih varijabli, dodaju se i tri faktora skale Nadgledanja partnerove *online* aktivnosti: ljubomora, ljutnja i komunikacija jutro/večer. Dodane varijable objašnjavaju novih 26,1% varijance te je ta promjena statistički značajna. Ovim unosom doprinos varijabli u objašnjavaju varijance anksiozne privrženosti se mijenja. Spol i sličnost u dopisivanju prestaju biti značajni, zajedno s učestalosti sastajanja. Zadovoljstvo vezom ostaje značajnim prediktorom anksioznosti, no neočekivano je što više ne doprinosi najviše objašnjavanju kriterija. Ljubomora i ljutnja, pojedinačno i zajedno, najviše doprinose objašnjenju ukupne varijance. Iako je očekivana značajna prediktivnost varijable komunikacija jutro/večer, ona nije bila značajna.

Ulaskom posljednjeg, petog bloka s privrženosti mobitelu, varijanca se povećava za samo 0,3% te nije značajna. Najbolji prediktori anksiozne privrženosti ostaju ljubomora, ljutnja i zadovoljstvo vezom, te duljina veze ponovno postaje značajnim prediktorom. Neočekivano, privrženost mobitelu, spol, sličnost u dopisivanju i komunikacija jutro/večer najmanje doprinose objašnjenju varijance kriterija, zajedno s učestalosti sastajanja.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterijsku varijablu *izbjegavajuće privrženosti* ($N = 539$)

Prediktor	1. korak (β)	2. korak (β)	3. korak (β)	4. korak (β)	5. korak (β)
1. Spol	.131**	.089*	.089*	.067	.077*
Učestalost sastajanja	-.091*	-.042	-.042	-.048	-.049
Duljina veze	-.163**	-.116**	-.114**	-.124**	-.127**
2. Zadovoljstvo vezom		-.532**	-.518**	-.497**	-.496**
3. Sličnost u dopisivanju			-.031	-.038	-.029
4. Ljubomora				-.003	-.006
Ljtnja				.002	-.040
Komunikacija jutro/večer				-.114**	-.139**
5. Privrženost mobitelu					.126**
R^2	.065**	.339**	.340**	.352**	.364**
Prilagođeni R^2	.060**	.334**	.334**	.342**	.353**
ΔR^2		.274**	.001	.012*	.012**

Napomena:

* $p < .05$; ** $p < .01$

β – vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta

R^2 – koeficijent determinacije

ΔR^2 – promjena R^2

Nadalje, provedena je druga regresijska analiza s izbjegavajućom privrženosti kao kriterijem te istim prediktorima, kao i istim redoslijedom unosa varijabli, što se može vidjeti u tablici 4. Analiza je pokazala da je prediktorima objašnjeno 35,3% varijance izbjegavajuće privrženosti, te je svih pet modela statistički značajno na populacijskoj razini. Prvim unosom, s varijablama spola, duljine veze i učestalosti sastajanja, objašnjeno je 6,0% varijance. Duljina veze pokazala se najboljim prediktorom te ju prema očekivanjima slijedi spol. Varijabla učestalosti sastajanja je značajna, iako jako malo pridonosi objašnjenju varijance.

Ulaskom zadovoljstva vezom u drugom bloku objašnjeno je dodatnih 27,4% varijance izbjegavanja, te je ta promjena značajna. Beta-ponderi prema očekivanjima potvrđuju zadovoljstvo vezom kao najboljim prediktorom, te ga u manjoj mjeri slijede duljina veze i spol, dok učestalost sastajanja pokazuje manji i neznačajni doprinos objašnjenju varijanci.

Treći blok, kojem je dodana sličnost u dopisivanju, ne donosi značajnu promjenu te objašnjava svega dodatnih 0,1% varijance. Tako i analizom beta-pondera pokazuje najlošiju (neznačajnu) prediktivnost, zajedno s učestalosti sastajanja, što nije u skladu s očekivanjima. Zadovoljstvo vezom, kojeg slijede duljina veze i spol, ostaje najboljim prediktorom izbjegavajuće privrženosti.

U četvrtom bloku ulaze varijable nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te značajno objašnjavaju novih 1,2% varijance. Ni ljubomora ni ljtnja nisu značajni prediktori

izbjegavajuće privrženosti, dok se komunikacija jutro/večer pokazala najboljim prediktorom odmah nakon zadovoljstva vezom, zajedno s duljinom veze. Neznačajnost ljutnje kao prediktora nije u skladu s očekivanjima. Spol se u ovom modelu pridružuje prethodno neznačajnim varijablama učestalosti sastajanja i sličnosti u dopisivanju.

U posljednjem bloku dodana je privrženost mobitelu i objašnjava značajnih 1,2% od ukupne varijance. Prema očekivanjima, zadovoljstvo vezom ostaje najznačajnijim prediktorom kriterijske varijable, te privrženost mobitelu, duljina veze i komunikacija jutro/večer podjednako predviđaju izbjegavajuću privrženost. Ostale varijable ostaju neznačajnima i nisko prediktivnima.

5. Rasprava

Cilj istraživanja bio je utvrditi odnos spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. Dobiveni su zanimljivi rezultati koji su u različitim razinama ispunili očekivanja hipoteza, no potvrdili su važnost rastuće uporabe komunikacijske tehnologije, točnije dopisivanja, i njihov doprinos i odnos s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti u romantičnim vezama mladih.

Prvi problem odnosio se na utvrđivanje prosječnih vrijednosti zadovoljstva vezom, anksiozne i izbjegavajuće privrženosti, sličnosti u dopisivanju s partnerom, razine privrženosti mobitelu te sklonosti nadgledanja partnerove *online* aktivnosti kod odraslih u nastajanju koji su trenutno u romantičnoj vezi. Rezultati su većim dijelom u skladu s očekivanjima. Sudionici su prosječno zadovoljni svojim vezama, što je i logično za očekivati s obzirom na dob sudionika i da su njihove veze u prosjeku relativno nove. Samoprocijenjena distribucija četiri stila privrženosti u skladu je s pretpostavljenom distribucijom stilova privrženosti prema Bartholomew (1997), prema kojemu je pola cjelokupne populacije sigurne privrženosti, dok je ostalih 50% podjednako raspodijeljeno među zaokupljenim, odbijajućim i plašljivim stilovima. Tako su i razine anksiozne i izbjegavajuće privrženosti bile u prosjeku niže. Sukladno O'Hadi i suradnicima (2018), i u ovom istraživanju su sudionici bili u prosjeku visoko na sličnosti u dopisivanju s partnerom. Očekivanja za skalu Nadgledanja partnerove *online* aktivnosti djelomično su podržana. Ljubomora i ljutnja u dopisivanju jesu u prosjeku niske, no sudionici u većoj mjeri očekuju od svojih partnera komunikaciju ujutro i navečer. Dobivena vrijednost mogla bi se objasniti razlikom varijable komunikacija jutro/večer od ljubomore i ljutnje, jer se jedina ne sastoji od čestica vezanih za emocionalne reakcije

sudionika u očekivanjima partnerovog *online* ponašanja. Također, moglo bi se objasniti oslanjanjem mladih na komunikacijsku tehnologiju te što tri četvrtine mladih rijetko ili nikada ne ignorira poruke (Crosswhite i sur., 2014). Srednje visoka prosječna privrženost mobitelu slaže se s rezultatima Konok i suradnika (2016), te dobiveno relativno visoko odstupanje nije začuđujuće s obzirom da prema *Pew Research Center* (2015), 98% mladih u dobi od 18 do 29 godina posjeduje mobitel, a 79% mladih se koristi tekstualnim porukama te se, u razmaku od pet godina, može pretpostaviti da je taj postotak samo porastao.

Korelacijska i regresijska analiza s anksioznom privrženosti kao kriterijskom varijablom pokazale su zanimljive rezultate. Korelacija anksiozne privrženosti i spola nije se pokazala značajnom, stoga nije začuđujuće da varijabla spola nije bila dobar prediktor kriterija. Unatoč tome, očekivalo se da će žene biti sklonije anksioznoj privrženosti, te da će povezanost spola i anksiozne privrženosti, kao i doprinos spola objašnjenju varijance anksiozne privrženosti, biti značajni. Rezultat bi se mogao objasniti time što muškarci i žene pokazuju različita ponašanja unutar istog stila privrženosti (Matsuoka i sur., 2006). Također, mogla je utjecati i distribucija spolova i stilova privrženosti u ovom istraživanju, s obzirom da je u uzorku bilo gotovo trostruko više žena te da je barem polovica sudionika sigurne privrženosti. Učestalost sastajanja nije se pokazala značajnim prediktorom niti u jednom modelu, što je i za očekivati s obzirom na neznčajnu povezanost anksiozne privrženosti i učestalosti sastajanja. Učestalost sastajanja ljubavnih parova ne mora ovisiti o privrženosti, već je tu uključen velik broj čimbenika i okolnosti, od veza na daljinu, do različitih obaveza, privatnih, poslovnih ili studentskih. Iako je sudionicima naglašeno da odgovaraju na pitanja sa situacijom prije mjera vezanih uz COVID-19 na umu, ne može se isključiti opcija da je tadašnja situacija ipak mogla utjecati na procjene sudionika. Varijabla duljine veze bila je najbolji prediktor anksiozne privrženosti u prvom modelu te, iako je u ostalim modelima bila značajan prediktor, malo je pridonijela objašnjenju varijance anksiozne privrženosti. Duljina veze je značajno povezana s anksioznom privrženosti, na način da su sudionici u dužim vezama obično bili manje anksiozno privrženi. Iako je niska, dobivena povezanost može imati razna objašnjenja. Stilovi privrženosti smatraju se relativno stabilnom karakteristikom pojedinca (Crowell, Treboux i Waters, 2002; Kirkpatrick i Hazan, 1994), no neka istraživanja su ukazala da se stilovi privrženosti mogu razlikovati prema vrsti odnosa (Pierce i Lydon, 2001) te se mogu promijeniti tijekom vremena kao odgovor na iskustva u vezi (npr. Davila, Karney i Bradbury, 1999; Pierce i Lydon, 2001). Prema Feeney, Noller i Patty (1993), anksiozno privrženi pojedinci češće ulaze u veze kraćeg trajanja. Stoga, može biti da su nesigurno privrženi pojedinci skloniji kraćim vezama, odnosno bržem prekidu, ili pak da dio

nesigurno privrženih koji bude u dužoj vezi nauči kontrolirati i prilagoditi svoje nesigurno privržene obrasce ponašanja s vremenom i potporom sigurno privrženog partnera. Povezanost sličnosti u dopisivanju i anksiozne privrženosti nije u skladu s očekivanjima. Očekivano je da će anksiozno privrženi pojedinci biti sličniji svom partneru u dopisivanju zbog njihove intenzivne želje za bliskosti i traženju odobrenja od drugih, međutim dobiveno je da su manje slični. Također, očekivano je da će varijabla sličnosti u dopisivanju biti značajan prediktor anksiozne privrženosti, međutim značajna je samo u trećem modelu kada je dodana, te je njen doprinos varijanci izgubljen ulaskom podljestvica nadgledanja partnerove *online* aktivnosti. Jedno od mogućih objašnjenja može biti da su anksiozno privrženi pojedinci skloni *hiperaktivaciji*, odnosno pokušajima uvećane bliskosti s partnerom kao odgovor na strah da će partner izgubiti interes za njih (Mikulincer i Shaver, 2007b). Dakle, skloni su kompenziranju, odnosno zbog straha od napuštanja počnu se prilagođavati ponašanju partnera, na način na koji misle da partner želi da se oni ponašaju, te tako nastanu nedosljednosti u njihovom ponašanju tijekom dopisivanja. Stoga, moguće je da su precijenili svoje ponašanje i navike putem dopisivanja s partnerom, a podcijenili partnerovo ponašanje i navike. U skladu s očekivanjima, dobivena je negativna povezanost anksiozne privrženosti i zadovoljstva vezom. Prema Hazan i Shaver (1987), anksiozno privrženi pojedinci izjavljuju o manjem zadovoljstvu te o više sukoba i ambivalentnosti u svojim romantičnim vezama. Stoga je očekivano da će zadovoljstvo vezom biti najbolji prediktor anksiozne privrženosti, što se i pokazalo sve do ulaska faktora nadgledanja partnerove *online* aktivnosti. Njihovim ulaskom, ljubomora i ljutnja postali su najbolji prediktori te su najviše pridonijeli objašnjenju ukupne varijance anksiozne privrženosti. Prema dobivenim korelacijama, više anksiozno privrženi pojedinci skloniji su osjećajima ljubomore i ljutnje u dopisivanju, što je i očekivano s obzirom na sklonost anksiozno privrženih da u romantičnoj vezi doživljavaju emocionalne uspone i padove, opsesiju i ljubomoru (Hazan i Shaver, 1987). Prema Sharpsteen i Kirkpatrick (1997), očekivano je da će anksiozno privrženi pojedinci manje pokazivati ljutnju, no može biti da svoje frustracije ili ne govore svom partneru od straha od napuštanja ili im je lakše izražavati se putem dopisivanja jer im daje određenu sigurnost koju nemaju interakcijom licem u lice. Komunikacija jutro/večer nije bila značajan prediktor anksiozne privrženosti, što nije u skladu s očekivanjima. Korelacija anksiozne privrženosti i komunikacije jutro/večer je bila značajna, što je u skladu s Fox i Warber (2014), prema kojima pojedinci sa zaokupljenim i plašljivim stilovima privrženosti često prepoznaju ili stvaraju probleme u svojoj vezi zbog svoje anksioznosti, stoga nije začuđujuće da pokazuju veće razine elektroničkog nadgledanja. No, korelacije ljubomore i ljutnje s anksioznom privrženosti bile su vidljivo veće, stoga je moguće

da su ljubomora i ljutnja zasjenile komunikaciju jutro/večer i preuzele njen dio varijance u regresiji. Iako je korelacija bila značajna te je očekivano da će biti značajan prediktor, privrženost mobitelu jako je malo doprinijela varijanci anksiozne privrženosti. Mogući razlog je da su varijable dopisivanja (sličnost u dopisivanju i faktori nadgledanja partnerove *online* aktivnosti) već objasnile dio varijance privrženosti mobitelu kojem bi ona pridonijela, stoga je u posljednjem modelu njen doprinos nizak i neznajan. Anksiozno privrženi pojedinci skloniji su većoj privrženosti mobitelu, što je u skladu s očekivanjima. Mobiteli mogu funkcionirati kao kompenzacijski cilj privrženosti, pružajući osjećaj sigurnosti i zamjenjujući društvene odnose pojedinca (Konok i sur., 2016). Anksiozno privrženi pojedinci previše su osjetljivi na znakove mogućeg odbacivanja ili napuštanja te stalno percipiraju druge kao nedostupnima i neresponzivnima, što je u skladu s istraživanjima koja pokazuju pozitivnu povezanost anksiozne privrženosti s privrženosti objektima (Hooley i Wilson-Murphy, 2012; Keefer, Landau, Rothschild i Sullivan, 2012) i ovisnosti o mobilnim uređajima (Ge, 2014).

Očekivanja rezultata korelacijske i regresijske analize s kriterijem izbjegavajuće privrženosti djelomično su podržana. U skladu s očekivanjima, pokazalo se da su više izbjegavajuće privrženi pojedinci manje zadovoljni vezom, te se zadovoljstvo vezom pokazalo najboljim prediktorom izbjegavajuće privrženosti. Prema Hazan i Shaver (1987), pojedinci klasificirani kao sigurno privrženi izvijestili su o manjem strahu od bliskosti te manjoj sklonosti emocionalnim ekstremima u svojim romantičnim odnosima od nesigurno privrženih pojedinaca. Također, sigurno privrženi pojedinci izjavljuju o većem zadovoljstvu, intimnosti, povjerenju i predanosti u svojim vezama, dok pojedinci s izbjegavajućim stilom imaju niže rezultate na ovim dimenzijama. Utvrđena je očekivana povezanost spola i izbjegavajuće privrženosti, na način da su muškarci bili više izbjegavajuće privrženi, odnosno žene su rjeđe bile izbjegavajući privržene. Varijabla spola pokazala se najboljim prediktorom izbjegavajuće privrženosti ulaskom u analizu, te je nadalje bila značajnim prediktorom, ali je vrlo malo pridonijela objašnjenju varijance, što je u skladu s dobivenom korelacijom koja je značajna, ali niska. Dobivena korelacija mogla bi se objasniti istraživanjima koja pokazuju da za razliku od muškaraca, žene doživljavaju emocije intenzivnije (Brody i Hall, 1993), više izražavaju emocije (Sprecher i Sedikides, 1993), samopouzdanije su pri izražavanju pozitivnih i negativnih emocija (Blier i Blier-Wilson, 1989), te su spremnije dijeljenju emocija (Snell, Miller, Belk, Garcia-Falconi i Hernandez-Sanchez, 1989). S obzirom na to, moguće je da su u populaciji žene sklonije manje izbjegavajućem ponašanju, odnosno muškarci više izbjegavajućem. Nije začuđujuće da se učestalost sastajanja pokazala lošim prediktorom izbjegavajuće privrženosti, iako je značajna u prvom modelu. Povezanost

izbjegavajuće privrženosti i učestalosti sastajanja jest značajna, ali niska, na način da se pojedinci s višim razinama izbjegavajuće privrženosti rjeđe sastaju s ljubavnim partnerima. Dobiveni rezultati mogu se objasniti odlikama izbjegavajuće privrženih pojedinaca, odnosno time što imaju manji interes za uspostavljanjem bliskih emocionalnih veza (Feeney, 1994; Kobak i Hazan, 1991). Duljina veze se pokazala jednim od boljih prediktora kriterija u svim modelima. Ona je značajno povezana s izbjegavajućom privrženosti, na način da su sudionici u dužim vezama obično bili manje izbjegavajuće privrženi. Iako je niska, utvrđena povezanost može imati različita objašnjenja. Prema Feeney i suradnicima (1993), izbjegavajuće privrženi pojedinci bili su u manje veza i doživjeli su manje intenzivna ljubavna iskustva. Također, moguća objašnjenja utvrđenog odnosa duljine veze i anksiozne privrženosti mogu se primijeniti i na izbjegavajuću privrženost. Dakle, izbjegavajuće privrženi pojedinci mogu biti skloniji kraćim odnosima ili prilagođavanju svojih obrazaca privrženosti uz potporu sigurno privrženog partnera. Sličnost u dopisivanju očekivala se značajnim prediktorom izbjegavajuće privrženosti, pogotovo uz značajnu korelaciju, međutim ona nije bila značajna niti u jednom koraku. No, manja sličnost u dopisivanju s partnerom više izbjegavajuće privrženih pojedinaca je očekivana. Dobiveni rezultat u skladu je s istraživanjem Drouin i Landgraffa (2012), prema kojem izbjegavajuće privrženi pojedinci, koji se plaše intimnosti i žele izbjeći zavisnost o drugoj osobi, znatno manje šalju tekstualne poruke jer žele izbjeći aktivnosti koje održavaju bliskost i grade intimnost. Stoga je moguće da su precijenili partnerovo ponašanje putem dopisivanja, a podcijenili svoje, pogotovo što se tiče izražavanja naklonosti i započinjanja neobveznih razgovora. Ne smije se ni zanemariti nešto niža valjanost upitnika, koja je, iako podjednaka u ovom istraživanju i izvornom, u oba slučaja relativno niska i mogla je utjecati na dobivene rezultate. Iako je očekivana značajna prediktivnost ljubomore i ljutnje, nijedna od njih nije se pokazala značajnim prediktorom, što, s obzirom na niske povezanosti, i nije neočekivano. Međutim, komunikacija jutro/večer pokazala se dosta dobrim prediktorom kriterija, što je začuđujuće s obzirom da nisu bila postavljena jasna očekivanja te što, iako je korelacija bila značajna, bila je niska. Iako su prema Sharpsteen i Kirkpatrick (1997) izbjegavajuće privrženi pojedinci skloni izražavanju ljutnje prema partnerima, to ne mora značiti da će ljutnju izražavati i preko poruka. Izbjegavajuće privrženi pojedinci osjećaju nelagodu prema emocionalnoj intimnosti i oklijevaju ovisiti o partnerima za podršku. Iz tog razloga, izbjegavajuće privrženi će koristiti manje intiman komunikacijski kanal, odnosno dopisivanje, jer tako lakše mogu kontrolirati sadržaj poruka i održavati svoju ljubavnu vezu (Luo, 2014). S obzirom da pružaju i manju podršku svojim partnerima (Collins i Feeney, 2000), nije začuđujuće da je, iako niska, dobivena značajna povezanost izbjegavajuće

privrženosti i komunikacije jutro/večer, odnosno više izbjegavajuće privrženi pojedinci imaju manja očekivanja od svojih partnera za slanje tekstualnih poruka ujutro i navečer. Više izbjegavajuće privrženi pojedinci skloniji su većoj privrženosti mobitelu što nije u skladu s očekivanjima. U dosadašnjoj literaturi izbjegavajuća privrženost ili nije bila povezana (Ge, 2014) ili je povezanost bila negativna (Jin i Peña, 2010; Morey i sur., 2013) s učestalosti i ovisnosti o upotrebi mobitela. Treba uzeti u obzir da je ta povezanost ipak niska, te da je moguće da je utvrđena povezanost produkt svoga vremena, s obzirom na pandemiju i na činjenicu da mladi općenito više vremena provode na mobitelu. No, iako smjer nije bio očekivan, privrženost mobitelu pokazala se značajnim prediktorom izbjegavajuće privrženosti.

Ovim istraživanjem se prije svega pokušao utvrditi odnos varijabli spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti i privrženosti mobitelu s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. U skladu s literaturom, potvrđen je značajan doprinos zadovoljstva vezom u objašnjavanju obje privrženosti. Keelan, Dion i Dion (1998) su pronašli da su sigurno privrženi pojedinci zadržali visoke razine zadovoljstva vezom, predanosti i povjerenja tijekom vremena. S druge strane, nesigurno privrženi pojedinci izjavili su o smanjenom zadovoljstvu vezom, predanosti i povjerenju tijekom istog vremena. Nadalje, ukazana je važnost komunikacijske tehnologije, točnije dopisivanja u objašnjavanju anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. Mladi koriste komunikacijsku tehnologiju jer im daje kontrolu nad socijalnim interakcijama (Madell i Muncer, 2007). Pojedinci koji imaju poteškoće u *offline* odnosima, često preferiraju *online* odnose kao sigurniji oblik komunikacije (Buote, Wood i Pratt, 2009). Komunikacijska tehnologija može socijalno introvertiranim pojedincima biti sredstvo kroz koje se mogu povezati i razviti intimnost na način na koji nisu mogli kontaktom licem u lice (Brown, 2006). Međutim, preferiranje udaljenosti, kontrole i anonimnosti u internetskoj komunikaciji može dovesti do veće uporabe Interneta, što zauzvrat često dovodi do negativnih osobnih ishoda u društvenim situacijama (Caplan, 2006). Najkonzistentniji nalaz u literaturi je da će sigurno privrženi partneri vjerojatnije koristiti adaptivnu emocionalnu komunikaciju, dok nesigurno privrženi partneri pokazuju nefunkcionalne obrasce komunikacije. Dok izbjegavajući ili odbacujući partneri preferiraju odvojenu emocionalnu komunikaciju, anksiozni ili zaokupljeni partneri skloni su izražavanju bijesa koristeći destruktivnu komunikaciju (Guerrero, Farinelli i McEwan, 2009; Kobak i Hazan, 1991).

5.1. Ograničenja istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja

U ovom istraživanju postoje određena ograničenja na koja se treba osvrnuti. Jedno od ograničenja jest što je ovo transverzalno istraživanje te nije eksperimentalno, stoga se ne dopušta kauzalno zaključivanje. Mogli bi se dobiti zanimljivi rezultati longitudinalnog istraživanja na ovu tematiku, s obzirom na napredak tehnologije i sve većeg oslanjanja ljudi na mobitele i komunikacijsku tehnologiju. Drugo ograničenje jest da su se podaci prikupljali *online* koristeći prigodan uzorak i metodu snježne grude. Treba uzeti u obzir da se većinom radi o sudionicima koji su korisnici *Facebooka*, te nije provedena distinkcija između parova koji su u braku i/ili imaju djecu, što je moglo eventualno utjecati na rezultate. Još jedno ograničenje je što su se dimenzije privrženosti promatrale odvojeno, odnosno nisu uzeti u obzir pojedinci s više izraženim razinama i anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. Najveći neizravan utjecaj na rezultate mogao je biti taj što su tijekom prikupljanja podataka bile aktivne mjere uslijed pandemije COVID-19 te da, iako je sudionicima jasno naglašeno da odgovaraju na upitnike imajući na umu situaciju prije pandemije, ne može se garantirati da su svi sudionici mogli u potpunosti učiniti tu distinkciju, stoga je moguće da su odgovore na neka pitanja precijenili ili podcijenili.

U ovom istraživanju predstavljena je nova skala Nadgledanja partnerove *online* aktivnosti, koja je uključivala različite odnose i doprinose privrženosti. Emocionalan pristup komunikacijskoj tehnologiji pokazao se važnim predmetom istraživanja te bi ga budući istraživači trebali uzeti u obzir po pitanju ne samo romantičnih veza, već i drugih bliskih odnosa u životima odraslih. Iako su faktorskom analizom dobivena tri faktora nadgledanja partnerove *online* aktivnosti, treba uzeti u obzir da su same subskale međusobno značajno korelirale, posebice ljubomora i ljutnja, što je moglo utjecati na rezultate regresijske analize. Budući istraživači mogli bi se osvrnuti na značajne povezanosti ljubomore, ljutnje i komunikacije jutro/večer putem dopisivanja sa zadovoljstvom vezom, te vidjeti na koje sve načine određena očekivanja i nadgledanja partnera putem dopisivanja mogu doprinijeti različitim kvalitetama veze. Iako je broj muških sudionika bio zadovoljavajući, treba se uzeti u obzir da je ipak sudjelovao veliki broj žena u istraživanju (69%), te se ovi rezultati možda ne mogu generalizirati na muškarce. Razna istraživanja ukazuju na razliku između spolova i privrženosti (npr. Kirkpatrick i Davis, 1994; Matsuoka i sur., 2005; Searle i Meara, 1999), te između spolova i komunikacijske tehnologije (Schade i sur., 2013; Van Deursen, Bolle, Hegner i Kommers, 2015), stoga bi buduća istraživanja koja uključe više muškaraca mogla dobiti raznolike rezultate. Većina sudionika bila je heteroseksualne orijentacije, te bi se

trebalo provesti još istraživanja s raznovrsnijim uzorkom kako bi se provjerila generalizacija rezultata. Ovo istraživanje uključivalo je pojedince u romantičnim vezama koji su trebali procijeniti svoje, te u nekim slučajevima i partnerovo ponašanje u vezi, umjesto uključivanja obaju romantična partnera. Buduća istraživanja mogla bi se osvrnuti na ta ograničenja ispitivanjem obaju člana romantične veze te longitudinalnim promatranjem obrazaca promjene. Buduća istraživanja trebaju uzeti u obzir način na koji partneri koriste dopisivanje u usporedbi s drugim komunikacijskim tehnologijama (npr. glasovni pozivi, video pozivi) i komunikacijom licem u lice, te ispitati kako su te različite metode komunikacije povezane sa stilovima privrženosti. Na primjer, u istraživanju Weisskirch (2012), viša anksiozna privrženost bila je povezana s učestalijim tekstualnim porukama, i procijenjenim i stvarnim, koje se šalju i primaju od romantičnog partnera, ali ne s brojem poziva. Također, u istraživanju Morey i suradnika (2013), pojedinci s izbjegavajućim stilom privrženosti preferirali su komunikaciju putem e-pošte u odnosu na telefonsku, jer nudi veću psihološku distancu i manje intimnosti. Buduća istraživanja također bi mogla istražiti posljedice dopisivanja na druge vrste odnosa poput prijateljstva i obitelji. Istraživanje je pokazalo da su mladi u mnogo većoj komunikaciji s roditeljima tijekom studiranja zbog mobilne komunikacije (Arnett i Schwab, 2012; Gentzler, Oberhauser, Westerman i Nadorff, 2011). S obzirom na sve veću upotrebu tekstualnih poruka u komunikaciji, potrebno je više istraživanja kako bi se bolje razumjela ta dinamiku u svim odnosima.

Unatoč ograničenjima, ovo istraživanje proširuje znanje o interakcijama u suvremenim romantičnim vezama mladih. Većina drugih istraživanja proučava određenu facetu komunikacijske tehnologije ili kvalitete veze, stoga je ovo istraživanje jedinstveno jer je naglasilo važnost stilova privrženosti, većeg broja faceta dopisivanja te zadovoljstva vezom. Treba uzeti i u obzir da se dopisivanje, i komunikacijska tehnologija općenito, mijenjaju i napreduju iz godine u godinu te provođenje ovakvog tipa istraživanja ima temeljnu važnost za usporedbu s budućim i prošlim istraživanjima.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos spola, duljine veze, učestalosti sastajanja, zadovoljstva vezom, sličnosti u dopisivanju, nadgledanja partnerove *online* aktivnosti te privrženosti mobitelu s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. Analizom deskriptivnih podataka utvrđene su srednje vrijednosti iz kojih je vidljivo da su mladi u ovom istraživanju u prosjeku rjeđe skloni anksioznoj i izbjegavajućoj privrženosti, da su u pravilu zadovoljni u svojim romantičnim vezama te slični svojim partnerima u navikama dopisivanja. Također, pokazuju u prosjeku manje ljubomornog i ljutog ponašanja u dopisivanju s partnerom, no očekuju od partnera komunikaciju ujutro i navečer putem dopisivanja, te su u prosjeku srednje visoko privrženi svom mobitelu. Korelacijskom analizom dobiven je uvid u odnose prethodno navedenih varijabli s dimenzijama privrženosti. Utvrđeno je da je spol povezan s izbjegavajućom privrženosti, na način da su muškarci skloniji visoko izbjegavajućem ponašanju, dok nije bilo povezanosti između anksiozne privrženosti i spola. Nadalje, i anksiozno privrženi i izbjegavajuće privrženi pojedincima u prosjeku je trenutna veza novija, odnosno kraćeg trajanja, te se više izbjegavajuće privrženi pojedinci rjeđe sastaju sa svojim romantičnim partnerom. Manje zadovoljstvo vezom, kao i manja sličnost u dopisivanju s partnerom, povezane su s višim razinama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. Anksiozno privrženi pojedinci skloniji su učestalijim osjećajima ljutnje i ljubomore tijekom dopisivanja s partnerom, za razliku od izbjegavajuće privrženih pojedinaca, te više anksiozno privrženi pojedinci očekuju komunikaciju dopisivanjem ujutro i navečer, dok je izbjegavajuće privrženi ne očekuju. Anksiozno privrženi pojedinci u većoj mjeri su privrženi mobitelu od izbjegavajuće privrženih. Naposljetku su provedene dvije hijerarhijske regresijske analize u pet koraka, u kojima su u prvom koraku uvedene varijable spola, duljine veze i učestalosti sastajanja, u drugom zadovoljstvo vezom, u trećem sličnost u dopisivanju, u četvrtom varijable nadgledanja partnerove *online* aktivnosti (ljubomora, ljutnja, komunikacija jutro/večer), a u petom privrženost mobitelu. U prvoj analizi s kriterijskom varijablom anksiozne privrženosti, najboljim prediktorima pokazali su se ljubomora, ljutnja i zadovoljstvo vezom, te u manjoj mjeri duljina veze. U drugoj analizi, s izbjegavajućom privrženosti kao kriterijem, najboljim prediktorom kriterija pokazalo se zadovoljstvo vezom, kojeg su slijedili duljina veze, komunikacija jutro/večer te privrženost mobitelu.

Dobiveni rezultati doprinose i proširuju odveć ograničenu literaturu u ovom području, te pružaju novi pogled na ljubavne navike mladih u vidu komunikacijske tehnologije i dopisivanja.

Literatura

- Archer, J. i Ireland, J. L. (2011). The development and factor structure of a questionnaire measure of the strength of attachment to pet dogs. *Anthrozoös*, 24(3), 249-261.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.
- Arnett, J. J. i Schwab, J. (2012). The Clark University poll of emerging adults: Thriving, struggling, and hopeful. Worcester, MA: Clark University.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K. (1997). Adult attachment processes: Individual and couple perspectives. *British Journal of Medical Psychology*, 70(3), 249-263.
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Blier, M. J. i Blier-Wilson, L. A. (1989). Gender differences in self-rated emotional expressiveness. *Sex Roles*, 21(3-4), 287-295.
- Boyd, D. M. i Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated communication*, 13(1), 210-230.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measures of adult romantic attachment. An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships*. New York: Guilford.
- Brody, L. R. i Hall, J. A. (1993). Gender and emotion. In M. Lewis i J. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions* (str. 395-408). New York: Guilford Press.
- Brody, N. i Peña, J. (2015). Equity, relational maintenance, and linguistic features of text messaging. *Computers in Human Behavior*, 49, 499-506.
- Brown, J. D. (2006). Emerging adults in a media-saturated world. In J. J. Arnett i J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (str. 279-299). Washington, DC: American Psychological Association.
- Buote, V. M., Wood, E. i Pratt, M. (2009). Exploring similarities and differences between online and offline friendships: The role of attachment style. *Computers in human Behavior*, 25(2), 560-567.
- Burleson, B. R., Kunkel, A. W. i Birch, J. D. (1994). Thoughts about talk in romantic relationships: Similarity makes for attraction (and happiness, too). *Communication Quarterly*, 42(3), 259-273.
- Butzer, B. i Kuiper, N. A. (2008). Humor use in romantic relationships: The effects of relationship satisfaction and pleasant versus conflict situations. *The Journal of psychology*, 142(3), 245-260.
- Cann, A. M., Norman, A., Welbourne, J. L. i Calhoun, L. G. (2008). Attachment styles, conflict styles and humor styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality*, 22(2), 131-146.

- Caplan, S. E. (2006). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic Internet use. *CyberPsychology & behavior*, 10(2), 234-242.
- Collins, N. L. i Feeney, B. C. (2000). A safe haven: An attachment theory perspective on support seeking and caregiving in intimate relationships. *Journal of personality and social psychology*, 78(6), 1053.
- Coyne, S. M., Stockdale, L., Busby, D., Iverson, B. i Grant, D. M. (2011). "I luv u:)!": A descriptive study of the media use of individuals in romantic relationships. *Family Relations*, 60(2), 150-162.
- Crosswhite, J. M., Rice, D. i Asay, S. M. (2014). Texting among United States young adults: An exploratory study on texting and its use within families. *The Social Science Journal*, 51(1), 70-78.
- Crowell, J. A., Treboux, D. i Waters, E. (2002). Stability of attachment representations: The transition to marriage. *Developmental psychology*, 38(4), 467.
- Davila, J., Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1999). Attachment change processes in the early years of marriage. *Journal of personality and social psychology*, 76(5), 783.
- Davila, J. i Levy, K. N. (2006). Introduction to the special section on attachment theory and psychotherapy. *Journal of consulting and clinical psychology*, 74(6), 989.
- Diener, E. i Seligman, M. E. (2002). Very happy people. *Psychological science*, 13(1), 81-84.
- Drouin, M. i Landgraff, C. (2012). Texting, sexting, and attachment in college students' romantic relationships. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 444-449.
- Erikson, E. H. (2008). *Identitet i životni ciklus*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1(4), 333-348.
- Feeney, J. A. (1999). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6(2), 169-185.
- Feeney, J. A., Noller, P. i Patty, J. (1993). Adolescents' interactions with the opposite sex: Influence of attachment style and gender. *Journal of adolescence*, 16(2), 169.
- Floyd, K., Hess, J. A., Miczo, L. A., Halone, K. K., Mikkelsen, A. C. i Tusing, K. J. (2005). Human affection exchange: VIII. Further evidence of the benefits of expressed affection. *Communication Quarterly*, 53(3), 285-303.
- Fox, J. i Warber, K. M. (2014). Social networking sites in romantic relationships: Attachment, uncertainty, and partner surveillance on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(1), 3-7.
- Fraley, R. C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality and social psychology review*, 6(2), 123-151.
- Funk, J. L. i Rogge, R. D. (2007). Testing the Ruler with Item Response Theory: Increasing Precision of Measurement for Relationship Satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of Family Psychology*, 21, 572-583.
- Ge, X. (2014). Adolescent attachment and the mobile phone addiction: Mediating effects of social support. *Computer, intelligent computing and education technology*, 41-44.

- Gentzler, A. L., Oberhauser, A. M., Westerman, D. i Nadorff, D. K. (2011). College students' use of electronic communication with parents: Links to loneliness, attachment, and relationship quality. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(1-2), 71-74.
- Gove, W. R., Hughes, M. i Style, C. B. (1983). Does marriage have positive effects on the psychological well-being of the individual?. *Journal of health and social behavior*, 122-131.
- Graham, J. M., Diebels, K. J. i Barnow, Z. B. (2011). The reliability of relationship satisfaction: A reliability generalization meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 39.
- Griffin, D. W. i Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 67(3), 430.
- Guerrero, L. K., Farinelli, L. i McEwan, B. (2009). Attachment and relational satisfaction: The mediating effect of emotional communication. *Communication Monographs*, 76(4), 487-514.
- Gulledge, A. K., Gulledge, M. H. i Stahmann, R. F. (2003). Romantic physical affection types and relationship satisfaction. *The American Journal of Family Therapy*, 31(4), 233-242.
- Hall, J. A. i Baym, N. K. (2012). Calling and texting (too much): Mobile maintenance expectations, (over) dependence, entrapment, and friendship satisfaction. *New media & society*, 14(2), 316-331.
- Hall, J. A., Baym, N. K. i Miltner, K. M. (2014). Put down that phone and talk to me: Understanding the roles of mobile phone norm adherence and similarity in relationships. *Mobile Media & Communication*, 2(2), 134-153.
- Hazan, C. i Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511.
- Hazan, C. i Shaver, P. R. (1994). Deeper into attachment theory. *Psychological Inquiry*, 5(1), 68-79.
- Hendrick, S. S., Hendrick, C. i Adler, N. L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 980.
- Henline, B. H. (2006). *Technology use and intimacy development in committed relationships: Exploring the influence of differentiation of self*. Neobjavljena doktorska disertacija. Lubbock, TX: Texas Tech University.
- Hooley, J. M. i Wilson-Murphy, M. (2012). Adult attachment to transitional objects and borderline personality disorder. *Journal of personality disorders*, 26(2), 179-191.
- Howes, P. i Markman, H. J. (1989). Marital quality and child functioning: A longitudinal investigation. *Child development*, 1044-1051.
- Jin, B. i Peña, J. F. (2010). Mobile communication in romantic relationships: Mobile phone use, relational uncertainty, love, commitment, and attachment styles. *Communication Reports*, 23(1), 39-51.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1).
- Keefer, L. A., Landau, M. J., Rothschild, Z. K. i Sullivan, D. (2012). Attachment to objects as compensation for close others' perceived unreliability. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(4), 912-917.

- Keelan, J. P. R., Dion, K. K. i Dion, K. L. (1998). Attachment style and relationship satisfaction: Test of a self-disclosure explanation. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 30(1), 24.
- Kirkpatrick, L. A. i Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of personality and social psychology*, 66(3), 502.
- Kirkpatrick, L. A. i Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal relationships*, 1(2), 123-142.
- Kobak, R. R. i Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and social Psychology*, 60(6), 861.
- Konok, V., Gigler, D., Bereczky, B. M. i Miklósi, Á. (2016). Humans' attachment to their mobile phones and its relationship with interpersonal attachment style. *Computers in Human Behavior*, 61, 537-547.
- Konok, V., Pogány, Á. i Miklósi, Á. (2017). Mobile attachment: Separation from the mobile phone induces physiological and behavioural stress and attentional bias to separation-related stimuli. *Computers in Human Behavior*, 71, 228-239.
- Lenhart, A., Ling, R., Campbell, S. i Purcell, K. (2010). Teens and mobile phones: Text messaging explodes as teens embrace it as the centerpiece of their communication strategies with friends. *Pew internet & American life project*.
- Luo, S. (2014). Effects of texting on satisfaction in romantic relationships: The role of attachment. *Computers in Human Behavior*, 33, 145-152.
- Luo, S. i Tuney, S. (2015). Can texting be used to improve romantic relationships?—The effects of sending positive text messages on relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 49, 670-678.
- Madell, D. E. i Muncer, S. J. (2007). Control over social interactions: an important reason for young people's use of the Internet and mobile phones for communication?. *Cyberpsychology & behavior*, 10(1), 137-140.
- Main, M., Kaplan, N. i Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the society for research in child development*, 66-104.
- Matsuoka, N., Uji, M., Hiramura, H., Chen, Z., Shikai, N., Kishida, Y. i Kitamura, T. (2006). Adolescents' attachment style and early experiences: A gender difference. *Archives of women's mental health*, 9(1), 23.
- McGee, M. J. (2014). Is texting ruining intimacy? Exploring perceptions among sexuality students in higher education. *American Journal of Sexuality Education*, 9(4), 404-427.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2007a). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological inquiry*, 18(3), 139-156.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2007b). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York, NY, US: Guilford Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R. i Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and emotion*, 27(2), 77-102.

- Morey, J. N., Gentzler, A. L., Creasy, B., Oberhauser, A. M. i Westerman, D. (2013). Young adults' use of communication technology within their romantic relationships and associations with attachment style. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1771-1778.
- O'Hadi, J., Brown, B., Trub, L. i Rosenthal, L. (2018). I just text to say I love you: Partner similarity in texting and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 78, 126-132.
- Otway, L. J., Carnelley, K. B. i Rowe, A. C. (2014). Texting "boosts" felt security. *Attachment & Human Development*, 16(1), 93-101.
- Peleg, O. (2008). The relation between differentiation of self and marital satisfaction: What can be learned from married people over the course of life?. *The American Journal of Family Therapy*, 36(5), 388-401.
- Pettigrew, J. (2009). Text messaging and connectedness within close interpersonal relationships. *Marriage & Family Review*, 45(6-8), 697-716.
- Pew Research Center (2015). *Teens, Technology and Romantic Relationships*. Pribavljeno 23.7.2020. s adrese <https://www.pewresearch.org/internet/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships/>.
- Pierce, T. i Lydon, J. E. (2001). Global and specific relational models in the experience of social interactions. *Journal of personality and social psychology*, 80(4), 613.
- Reid, F. J. i Reid, D. J. (2010). The expressive and conversational affordances of mobile messaging. *Behaviour & Information Technology*, 29(1), 3-22.
- Schade, L. C., Sandberg, J., Bean, R., Busby, D. i Coyne, S. (2013). Using technology to connect in romantic relationships: Effects on attachment, relationship satisfaction, and stability in emerging adults. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 12(4), 314-338.
- Searle, B. i Meara, N. M. (1999). Affective dimensions of attachment styles: Exploring self-reported attachment style, gender, and emotional experience among college students. *Journal of Counseling Psychology*, 46(2), 147.
- Sharpsteen, D. J. i Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of personality and social psychology*, 72(3), 627.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S. i Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of personality and social psychology*, 62(3), 434.
- Smith, L., Heaven, P. C. i Ciarrochi, J. (2008). Trait emotional intelligence, conflict communication patterns, and relationship satisfaction. *Personality and Individual differences*, 44(6), 1314-1325.
- Snell, W. E., Miller, R. S., Belk, S. S., Garcia-Falconi, R. i Hernandez-Sanchez, J. E. (1989). Men's and women's emotional disclosures: The impact of disclosure recipient, culture, and the masculine role. *Sex Roles*, 21(7-8), 467-486.
- Sprecher, S. i Sedikides, C. (1993). Gender differences in perceptions of emotionality: The case of close heterosexual relationships. *Sex roles*, 28(9-10), 511-530.
- Subrahmanyam, K. i Greenfield, P. (2008). Online communication and adolescent relationships. *The future of children*, 18, 119-146.

- Tokunaga, R. S. (2011). Social networking site or social surveillance site? Understanding the use of interpersonal electronic surveillance in romantic relationships. *Computers in Human Behavior*, 27(2), 705-713.
- Trinke, S. J. i Bartholomew, K. (1997). Hierarchies of attachment relationships in young adulthood. *Journal of social and personal relationships*, 14(5), 603-625.
- Van Deursen, A. J., Bolle, C. L., Hegner, S. M. i Kommers, P. A. (2015). Modeling habitual and addictive smartphone behavior: The role of smartphone usage types, emotional intelligence, social stress, self-regulation, age, and gender. *Computers in human behavior*, 45, 411-420.
- Weiss, R. L. i Aved, B. M. (1978). Marital satisfaction and depression as predictors of physical health status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46(6), 1379.
- Weisskirch, R. S. (2012). Women's adult romantic attachment style and communication by cell phone with romantic partners. *Psychological Reports*, 111(1), 281-288.
- Weisskirch, R. S. i Delevi, R. (2013). Attachment style and conflict resolution skills predicting technology use in relationship dissolution. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2530-2534.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K. i Whisman, M. A. (2014). Fluctuation in relationship quality over time and individual well-being: Main, mediated, and moderated effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(7), 858-871.
- Winnicott, D. W. (1991). *Playing and reality*. London: Psychology Press.
- Zasloff, R. L. i Kidd, A. H. (1994). Attachment to feline companions. *Psychological reports*, 74(3), 747-752.

Prilozi

Prilog 1. Skala nadgledanja partnerove online aktivnosti

Molim vas naznačiti u kojoj su mjeri sljedeće tvrdnje karakteristične za Vas i Vašu trenutnu romantičnu vezu (PRIJE početka pandemije):

1 – nimalo karakteristično za mene; 5 – jako karakteristično za mene

1. Očekujem od partnera da mi pošalje poruku kada se probudi.	1	2	3	4	5
2. Ako mi partner duže vrijeme ne odgovara, prva pomisao mi je da je ljut/a na mene ili da me ignorira.	1	2	3	4	5
3. Ako sam ljut/a na partnera neću mu/joj odgovoriti na poruku ni uzvratiti poziv.	1	2	3	4	5
4. Osjećam se ljuto kada mi partner odmah ne odgovori na poruku.	1	2	3	4	5
5. Ako mi partner ne odgovara na poruke, pokušavam što prije saznati gdje je i što radi.	1	2	3	4	5
6. Dobro se osjećam kada mi partner odmah odgovori na poruku.	1	2	3	4	5
7. Čitam partnerove prepiske s drugim ljudima bez njegovog/njenog dopuštenja.	1	2	3	4	5
8. Ukoliko primijetim da partner u online komunikaciji pridaje previše pažnje drugoj osobi, zabrinem se da će me prevariti ili ostaviti.	1	2	3	4	5
9. Pratim tijekom dana kada mi je partner zadnji put bio online/na vezi.	1	2	3	4	5
10. Očekujem od partnera da mi pošalje poruku prije spavanja.	1	2	3	4	5
11. Frustrira me ako mi partner samo vidi („seena“) poruku.	1	2	3	4	5
12. Nastojim na temelju partnerove online komunikacije s drugim osobama procijeniti koliko je vjerojatno da me vara.	1	2	3	4	5
13. Smeta mi ako vidim putem društvenih mreža gdje je i s kim je, ako meni prvom/j nije rekao/la.	1	2	3	4	5
14. Ukoliko primijetim da partner u online komunikaciji pridaje previše pažnje drugoj osobi, osjećam ljutnju.	1	2	3	4	5
15. Osjećam se nervozno ako mi partner odmah ne odgovori na poruku.	1	2	3	4	5
16. Frustrira me ako vidim da mi je partner na vezi, a ne javlja mi se.	1	2	3	4	5

Ljubomora – 7, 8, 9, 12, 13, 14

Ljutnja – 2, 3, 4, 5, 11, 15, 16

Komunikacija jutro/večer – 1, 10